Silvia Iliescu • Octavian Silivestru • Ágota Szentannai

Radio-istorii 1928-1945

COLECȚIA „TEZAUR”

Silvia Iliescu • Octavian Silivestru • Ágota Szentannai

Radio-istorii 1928-1945

Articole din publicații radiofonice și mărturii de istorie orală păstrate în Arhivele Radio România

Cuvânt-înainte de prof. univ. dr. Mirela-Luminița Murgescu

Editura Casa Radio
București, 2013

Grafica:….
Coperta:….
Credite fotografice: Arhiva Scrisă a Societății Române de Radiodifuziune

Descrierea CIP

Nota asupra editiei

CD inclus
Nr. catalog:

Motto:

„Radioul este o descoperire surprinzătoare și minunată. E de ajuns să deschidem ochii și urechile pentru a constata că această descoperire a transformat viața omului."

(Georges DUHAMEL[1])

1 scriitor, membru al Academiei Franceze, 1884-1966

Memorie și istorie în lumea undelor radiofonice

Am copilărit în zona Studiourilor Radio și locul era pentru copilul de atunci unul miraculos și plin de mistere. De câte ori aveam ocazia să pășesc înăuntru, aveam aceeași emoție respectuoasă pentru acei oameni minunați care – manevrând butoane și o tehnică ale cărei arcane nu le stăpâneam și nici măcar nu le intuiam în complexitatea lor – îmi umpleau viața cu povești și muzică și mai ales cu informații despre science-fiction*, fenomen care atunci mă preocupa în mod special.*

Azi suntem atât de obișnuiți cu abundența halucinantă de mijloace de informare, încât radioul face parte aproape organică din existența noastră, s-a integrat perfect ritmurilor noastre agitate, așa încât este greu să ne imaginăm o lume tăcută în care informațiile și veștile și divertismentul veneau pe cu totul alte căi decât cele electronice.

Un cuvânt-înainte la o carte despre istoria Radiodifuziunii Române ar trebui, poate, să pună în valoare rolul acestuia în modernizarea societății românești interbelice, în aculturația și modelarea intelectuală sau de masă a lumii românești. Dincolo de aspectul pur informativ, transmisiunile radio au generat schimbări de comportament, de ritm, de atitudine care au modelat ansamblul societății. Ele au creat iluzia apropierii, dar au și îngăduit ascultătorilor, mai întâi puțini și concentrați în mediul urban, apoi tot mai mulți și mai reprezentativi pentru întreaga diversitate a societății, să participe la evenimente politice, artistice și sportive și să devină o comunitate reunită pe calea undelor. Prin emisiunile radio, informația și, într-un sens mai larg, cultura au căpătat cu timpul o accesibilitate ce a depășit bariera alfabetizării. Chiar și socializările s-au schimbat. Îmi amintesc de un personaj din celebra piesă Titanic Vals *de Tudor Mușatescu care asculta slujba de duminică la radio, admonestând membrii familiei să păstreze liniștea.*

Prin fereastra deschisă de aparatul de radio, informația pătrundea mult mai repede, dar și mai gălăgios. De aceea, prin glasul crainicilor se difuzau uneori apeluri „către amatorii de radio, rugându-i stăruitor să nu incomodeze și să nu supere prin audițiunile lor pe vecinii care doresc liniștea" și să asculte temperat noua minune tehnică. Ba chiar se pomenea într-un articol și de un

permis de conducere a radioului… „De aceea, sunt de părere ca fiecare ascultător de radio să aibă neapărat și un «permis de conducere» a aparatului său de recepție. Nu este de ajuns să pui receptorul în funcțiune și să-i învârtești pe rând butoanele pentru ca aparatul să urle din răsputeri. Nu, audiția emisiunilor radiodifuzate trebuie făcută cu chibzuință și pricepere… Auditorii sunt obligați să nu puie aparatul de radio la maximul de putere, pentru a nu incomoda vecinii care, de obicei, nu sunt dispuși să asculte glasul receptorului din vecinătate".

Volumul Radio-istorii 1928-1945 *este altceva decât o istorie cronologică, evenimențială și cuminte a unei instituții. Este mai mult, este o încercare de a aduce mai aproape de cititor „vocile timpului" și „glasul amintirii". Într-un puzzle „bine temperat", autorii ne oferă povestea începuturilor transmisiunilor radio așa cum reiese din presa și din relatările vremii, totul agrementat din loc in loc de parfumul memoriilor și al istoriei orale. Pentru cei ce vor o istorie vie, vor găsi aici un concert alert de voci care se succed cu repeziciune, povestind despre primele emisiuni radio, despre organizarea tehnică, despre primii crainici, emisiuni și multe alte întâmplări din viața de început a SRR. O nuntă transmisă în direct, lupta împotriva ascultătorilor clandestini, dispute legate de structura programelor, toate vechi și atât de actuale se regăsesc cu multă savoare în selecția textelor.*

Și pentru că suntem în lumea sunetelor, volumul oferă și un CD audio cu interviurile din care s-au selectat fragmente, o comoară pe care de multe ori nu o apreciem așa cum ar trebui și care, dincolo de farmecul povestirilor, constituie o sursă extrem de valoroasă pentru specialiști, așa cum întregul volum, prin selecția materialelor, reprezintă un adevărat ajutor pentru toți cei care vor dori să continue cercetările legate de istoria Societății Române de Radiodifuziune. Istorie pe care, din păcate, în goana cotidiană o uităm și, mai ales, uităm că într-un fel sau altul istoria SRR este o cheie pentru a înțelege istoria României în secolele XX și chiar XXI.

Într-o lume a sonorului, autorii volumului de față au ales să tacă și să lase martorii vremii să vorbească. Parcurgând poveștile din volum, mi-am amintit de nostalgia lui Woody Allen din Radio Days *(1987), când, povestind despre anii de început ai emisiunilor radio, conchidea înțelept*: „Now it's all gone… except for the memories".

Prof. dr. Mirela-Luminița MURGESCU
Facultatea de Istorie, Universitatea București

Introducere

Găsim adesea cărți care, răsfoite în grabă între rafturile librăriei, ne dau o anume impresie, iar odată aduse acasă se arată a fi altceva. Acest volum poate fi și el întrucâtva înșelător: e o simplă înșiruire de „radio-istorii" sau o compilație de documente tipărite și vorbite, o lecție pedantă sau un album sentimental, un *patchwork* sau un șuvoi continuu?

Este un fruct învelit în multe frunze, fiecare dintre ele fiind ea însăși o istorioară. Cine are răbdarea de a ajunge în miezul lui poate să observe cum s-a născut și a crescut Societatea noastră de Radio, cine erau oamenii care s-au dedicat respectabilei instituții, cum se făcea simțită zilnic în viața a sute de mii de auditori cu peste opt decenii în urmă. Mai concret, cartea este rodul unei selecții subiective, pusă în slujba povestirii, astfel încât să aducă în fața ochilor cititorului imagini sepia și informații. Se întinde între hotare care cuprind o mare diversitate de idei și atitudini: de la bombănelile lui Constantin Tomescu, mereu cârtitorul de la „Radio Universul" și până la elogiatorii fără perdea ai lui Carol al II-lea sau chiar ai legionarilor, trecând prin spiritul lui N. Papatanasiu, talentatul și prolificul scenarist, regizor și scriitor, „atoatecreatorul" în studio și la „Radiofonia" deopotrivă.

Aveți în mână o cronică a copilăriei și maturizării Radiodifuziunii Române, care pune în valoare comori ale arhivelor sale gestionate de Serviciul Patrimoniu: reviste dedicate popularizării programului radiofonic autohton și internațional, aflate în colecțiile Arhivei Scrise (completate cu altele, aflate la Biblioteca Academiei Române) și interviuri din Arhiva de Istorie Orală. Comorile – aflate așadar în formă scrisă sau audio – sunt mărturia unei epoci cu iz de desuetudine, în care idealismul și respectul pentru semeni păreau să existe cu adevărat.

Am păstrat o serie de particularități relevante pentru limbajul presei din perioada investigată (1928-1945), precum și marca oralității în transcrierea interviurilor din proiectele de istorie orală. De remarcat că în revistele radio numele persoanelor erau întotdeauna precedate de formulele de politețe „domnul" sau „doamna" (prescurtate sau nu), iar în interviurile din publicațiile editate de radioul public, conflictele sau ciondănelile dintre angajați erau discret trecute sub tăcere…

Cei care au scos la iveală aceste *radio-istorii* ce se opresc la începutul unei noi epoci sunt Silvia Iliescu, realizator, Octavian Silivestru, redactor de rubrică, Ágota Szentannai, analist, de

la Grupul de istorie orală. Cartea a apărut din inițiativa Agenției de presă RADOR, conduse de Carmen Ionescu, cu gândul frumos de a o dedica aniversării Societății de Radio, care, la 1 noiembrie 2013, împlinește 85 de ani.

Interviurile au fost realizate și transcrise în perioada 1994-2000 de Silvia Iliescu și Octavian Silivestru, iar revistele „Radiofonia", „Radio Adevărul", „Radio Universul", „Radio România" – legate, catalogate – ne-au fost oferite pentru studiu de Andra Dumitru, Alina Spiridon, Cristina Ghiță, cărora le mulțumim pentru scanarea fotografiilor și nu în ultimul rând pentru întreaga lor colaborare entuziastă.

Silvia ILIESCU

ABREVIERI

AIO	Arhiva de Istorie Orală
C	Caseta
PTT	Poșta Telegraf Telefon
R	Rola
Radiofonia	Radiofonia. Radio și știință pentru toți
Radio. Radiofonie	Radio. Radiofonie. Televiziune. Știință pentru toți
Radio Adevărul	Radio Adevărul. Radiofonie. Televiziune. Știință pentru toți
SDRR	Societatea de Difuziune Radiofonică din România
SRR	Societatea Română de Radiodifuziune
nr.	număr
p.	pagina
ian.	ianuarie
febr.	februarie
mar.	martie
apr.	aprilie
iun.	iun.
iul.	iulie
aug.	august
sept.	septembrie
oct.	octombrie
nov.	noiembrie
dec.	decembrie

LUMEA RADIOFONICĂ

„Experimentată în Occident de fizicieni și mai cu seamă cercetată de foști operatori radiotelegrafiști din timpul războiului, la care se alăturase o serie de amatori entuziaști, radiofonia devenise o îndeletnicire ocultă și tolerată uneori, mai ales urmărită și împiedicată prin dispozițiunile care rezervau acest fel de comunicație din timpul războiului numai Statului-Major al Armatei. Ea pășește mai încet în Europa, până la anul 1923.

Pe măsură ce radiofonia se propagă în cercuri tot mai largi, în publicul intelectual se produce și o înțelegere mai reală a interesului pentru această invențiune. Societăți și cluburi de amatori se înființează în fiecare din țările occidentale: Anglia, Franța, Germania, Elveția. O colaborare între aceste asociațiuni a fost necesară pentru a-și desemna fiecare undele de emisiune, spre a nu se încurca și împiedica reciproc. De aici a ieșit Uniunea Internațională a Radiofoniei, întemeiată la Geneva în 1926 […].

La noi, primele recepțiuni au fost realizate prin mijloace experimentale și prin personalul secțiunilor de Radiotelegrafie al Institutului Electrotehnic Universitar[2]. În anexele laboratorului său, foste grajduri, din str. Victor Emanuel, s-au făcut primele demonstrații de ascultare a unor posturi străine, cel din Viena fiind cel mai bine auzit în București în acea epocă. La ședințele acestea venea mulțimea curioșilor pentru a se convinge de minunea de a asculta muzica și cuvântul, aduse prin văzduh de undele electrice, din țări depărtate la mii de kilometri […].

Tot la Institutul Electrotehnic s-au făcut și primele emisiuni și s-a difuzat pentru prima oară, în 1926, un concert simfonic de la Ateneul Român, pentru care a fost necesară permisiunea dirijorului, învoirea conducerii Ateneului, să se așeze microfonul în sală și să se introducă firele circuitului electric, fără nici o stricăciune în clădire și la mobilier și, în sfârșit, aprobarea direcțiunii PTT de a instala și utiliza un circuit electric de la Ateneu la Institutul Electrotehnic unde se făcea emisiunea undelor.

A existat un număr mare de amatori entuziaști, grupați și încurajați prin conferințe, prin demonstrații făcute în fiecare duminică în amfiteatrul Facultății de Științe și prin publicațiuni […], ceea ce ne-a permis să edităm revista «Radiofonia»[3], publicațiune cu care s-au difuzat în mase foloasele acestei descoperiri.

2 În 1913, s-a înființat școala de electricieni, transformată apoi în Institutul Electrotehnic, pe lângă Universitatea din București. În 1921, Regele Ferdinand a promulgat decretul lege de înființare a Școlii Politehnice din București, cu patru secții, între care și cea de Electromecanică, care se va transforma, ulterior, în Facultatea de Inginerie Electrică.

3 La 13 septembrie 1925, apare primul număr din publicația „Radio Român", devenită mai târziu organul de presă al Societății de Radiodifuziune, sub diferite nume: „Radiofonia", „Radio și Radiofonia", „Radiofonia. Radio și știință pentru toți", „Radio. Radiofonie. Televiziune. Știință pentru toți", „Radio Adevărul". Eugen Denize, *Istoria Societății Române de Radiodifuziune*, vol. 1, partea I, Editura Casa Radio, București, 1998, p. 310.

D. ministru Vâlcovici

Grație acestei activități a Societății Amatorilor Radiofoniei, s-au determinat principiile legislațiunii românești de radiodifuziune, modificate mai târziu și trecute prin legea Societății Române de Radiodifuziune și tot atunci s-au pregătit primii abonați contribuabili ai Societății de Radiodifuziune, la înființarea ei în 1928[4] […].

Importanța radiofoniei a devenit tot mai mare, întinzându-și domeniul tot mai mult, ca un mijloc de recreație, de cultură, de unificare sufletească și bună organizare în Stat și ar trebui să servească la buna înțelegere între popoare. Dar când vine furia războaielor între State, se războiesc și undele."[5]

„Radiofonia a prins. Evadată abia de câțiva ani din spațiul strâmt al laboratorului, s-a lățit cu o viteză necunoscută în trecut, peste tot pământul […]. Rețeaua radiofonică de azi este numai un început. Opera de educație sistematică a maselor cere o evoluție de program și o amplificare de mijloace. Statul e dator să înțeleagă și să susțină acest proces."[6]

Până către sfârșitul deceniului al treilea, din păcate, autoritățile etichetaseră radiofonia ca pe o îndeletnicire suspectă. Întinderea unei antene de recepție fără autorizație specială se pedepsea cu amendă și închisoare. Am reușit, totuși, către sfârșitul acestui al treilea deceniu agitat, să avem o Societate de Radio și libertate deplină pentru folosirea aparatelor de recepție. Meritul acestor realizări îi revine în mare măsură profesorului Dragomir Hurmuzescu, socotit, pe bună dreptate, „părintele radiofoniei românești".

Anul 1927 este o dată importantă în istoria radiodifuziunii românești: specialiștii Institutului Electrotehnic, îndrumați de profesorul Emil Petrașcu, au realizat în laboratorul acestei școli primul emițător românesc cu putere de 200 W pe unda de 200 m. Pentru prima oară, văzduhul a fost brăzdat în mod regulat, organizat, de comunicări și melodii românești. S-au perindat prin fața

4 Etapele constituirii SRR au fost următoarele:
22 decembrie 1927 – Jurnalul Consiliului de Miniștri declară constituită Societatea de Difuziune Radiotelefonică din România;
17 ianuarie 1928 – are loc Adunarea generală de constituire a SDRR;
7 aprilie 1928 – Societatea comandă firmei Marconi un post de emisie de 12 kW; 1 noiembrie 1928 – prima emisiune oficială, din sediul Societății, din str. G-ral Berthelot, cu un emițător de 400 W, pe o lungime de undă de 401,6 m. E. Denize, *op. cit.*, p. 311.

5 Prof. ing. **Dragomir Hurmuzescu**, *Începuturile radiofoniei românești*, „Radio Adevărul", 19 nov. 1939, anul XII, nr. 283, p. 4.

6 Prof. **Victor Vâlcovici**, ministru de Comunicații, *Valoarea socială a Radiodifuziunei*, „Radiofonia", 14 febr. 1932, anul V, nr. 178, p. 6.

microfonului, la institut, artiști cunoscuți și conferențiari distinși. A fost difuzată muzică românească și clasică, cu ajutorul dozei electromagnetice sau chiar preluată direct din sălile de concert ale Capitalei, cu care emițătorul era legat prin cabluri. Emițătorul Institutului Electrotehnic, a cărui activitate a durat trei ani, are meritul că a îngăduit amatorilor din țară să verifice posibilitățile radiofoniei […]. *Acest emițător și-a încetat activitatea în 1929, când a început să lucreze regulat emițătorul de 12 kW instalat la Băneasa*[7]*, al Societății de Difuziune.*[8]

„Lumea radiofonică e în continuă mișcare, ea se preface necontenit; mereu experimentează, mereu perfecționează și tinde pe toate domeniile să creeze […] un aport nou pentru satisfacerea năzuințelor și sensibilității omului modern […]. Revoluția în domeniul cultural pe care radiofonia o imprimă omenirii nu își are pereche decât doar în impulsiunea ce s-a dat lumii prin invențiunea tiparului […]. Muzicii și literaturii li se oferă mijloace artistice noi și lumea radiofonică e în continuă efervescență, căci prin radiofonie lumea este în căutarea unei noi manifestații a vieței."[9]

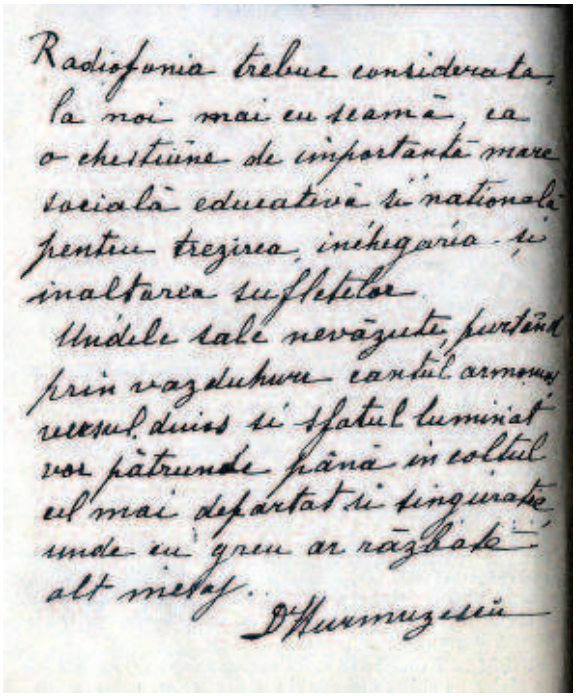
„Radiofonia, la începuturile ei un obiect de cercetări pentru tehnicienii pasionați și mai târziu o jucărie distractivă pentru liceenii iscusiți, a devenit în cursul anilor un factor covârșitor în viața omului modern. În jurul radiofoniei au început să apară probleme noi, orizonturile popoarelor s-au lărgit în imensitatea spațiului și a gândirii și firea omului s-a atașat tot mai mult aparatului său de radio […]. Radiofonia a cucerit triumfal omenirea și omenirea s-a lăsat cu ușurință cucerită…

Astăzi, [în 1933,] radiofonia a devenit a patra putere în stat și în orice manifestare publică de importanță trebuie să se ție seama de ea […]. În politică, ca și pe tărâm cultural și artistic, radiofonia ocupă un loc de frunte în mijloacele de propagandă modernă. Aceasta cu atât mai mult cu cât programele radiofonice au știut să se acomodeze vremurilor și împrejurărilor în care trăim. Din simple producțiuni artistice, muzicale

7 Terenul de 10 ha de la Băneasa pentru postul de 12 kW fusese cumpărat în toamna anului 1928. E. Denize, *op. cit.*, p. 311.

8 **Ion Florea,** inginer, publicist în domeniul radiofoniei, redactor responsabil la „Radio Universul"; AIO, R 210, interviu realizat de Ana Negru, 20 oct. 1993.

9 Ing. **E. Petrașcu**, *Spre noi orizonturi*, „Radiofonia", 1 ianuarie 1933, anul VI, nr. 224, p. 3.

Radiofonia trebue considerata,
la noi mai cu seamă, ca
o chestiune de importanță mare
socială educativă și națională
pentru trezirea, închegarea și
înaltarea sufletelor.
Undele sale nevăzute, purtând
prin văzduhuri cântul armonios
viersul dulce și sfatul luminat
vor pătrunde până în colțul
cel mai depărtat și singuratec
unde cu greu ar răzbate
alt mijloc.
D-l Kiriac

sau literare, emisiunile de radio au devenit oglinda fidelă a tuturor marilor evenimente ale zilei […]. Toate sărbătorile omenirii civilizate au devenit festivități firești pentru radiodifuziune și invers. Slujba religioasă se transmite în fiecare duminică prin radio și cei bătrâni sau bolnavi o pot asculta acasă… Câtă mângâiere pentru bieții auditori!

Festivitățile vesele, ca și ceremoniile triste, amatorul de radio le poate asculta din depărtare, simțind tot aceleași emoții ca și cum ar fi martor ocular al întâmplărilor petrecute."[10]

„Radio nu reprezintă numai o problemă tehnică nouă, fundamental nouă. Inovația pe care a introdus-o are repercusiuni mult mai vaste și mai adânci. Din exigențele speciale ale microfonului s-a născut o serie întreagă de puncte de vedere cu totul deosebite de criteriile obișnuite. S-a creat o artă radiofonică prin transpunerea elementului estetic în domeniul exclusiv al auditivului. De asemenea, s-a înfiripat un soi de pedagogie colectivă, datorită perspectivelor ce le deschid posibilitățile radiodifuziunii […]. Teatrul radiofonic, muzica radiogenică, cultura poporului, educația maselor sunt numai câteva aspecte inaugurate de invențiunea lui Marconi […].

Perspectiva fundamental nouă, derivată din caracterul specific al radiodifuziunii, impune o dublă acomodare: întâi, obligația de a servi un public eterogen ca mentalitate și pregătire cultural-artistică; al doilea, o strictă autocenzurare prin faptul că vorba răspândită în toate colțurile lumii, pe aripile undelor hertziene, poate fi pe punctul de plecare al unor influențe nebănuite, bune sau rele.

Răspunderea cuvântului la microfon este de aceea incomparabil mai mare decât a cuvântului tipărit. Primul este impus auditorului prin surpriză – ca să zicem așa – al doilea acceptat voluntar. Această situație legitimează imixtiunea oficialității și a unor anumite organe de control, ca factor îndrumător și cenzor al emisiunilor radiofonice […]. S-a întocmit un soi de cod al «bunei cuviințe la radio»… Fiecare țară și-a fixat un cod al moralei la radio, un cod care cristalizează imperativele bunului-simț la microfon."[11]

10 **C.M.**, *Aniversări și comemorări la radio*, „Radiofonia", 26 febr. 1933, anul VI, nr. 232, p. 3.
11 **I.S.**, *Moralitatea la microfon*, „Radio. Radiofonie", 14 iul. 1935, anul VIII, nr. 356, p. 3.

„E unanim recunoscut că radiofonia nu este numai un simplu mijloc de distracție, ci aduce mari servicii în ceea ce privește cultura, educația și propaganda în mase.

Latura informativă a radiodifuziunii este, de asemenea, deosebit de importantă. Din păcate, însă, calitatea caracteristică a radiodifuziunii de a putea să ne informeze instantaneu nu este totdeauna suficient de exploatată. Față de presa tipărită, radiodifuziunea are avantajul să poată să comunice un eveniment chiar în momentul când se produce și mii de oameni pot lua cunoștință de acest eveniment, pe măsură ce el se desfășoară."[12]

„Radiofonia ar putea să aibă un important rol în ușurarea suferințelor multor bolnavi. Poate avea o puternică influență de sugestionare asupra auditorilor ei. Adresându-se direct acestora, ea poate să insufle mai multă încredere, speranță în sănătate și, în fine, o mai bună poziție care ajută vindecării."[13]

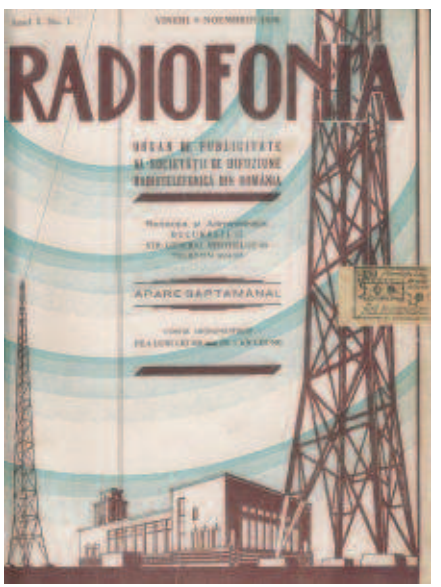
„Cunoscutul scriitor francez Georges Duhamel a condamnat fără apel radiodifuziunea, în bloc. Duhamel spune că toată radiofonia ar fi mai mult sau mai puțin un bluff și nu găsește deloc îndreptățite laudele ce i se aduc.

În primul rând, susține el, radio[ul] alungă pacea din suflete. Duhamel este un mare gânditor. Obișnuit să reflecteze și să stea singur cu gândurile sale, radiofonia pentru el este adesea supărătoare. De aici pornesc ideile sale împotriva ei.

Marea vină pe care Duhamel o găsește radiofoniei este că ea nu permite meditația. Om cu o vioiciune spirituală neobișnuită, celebrul scriitor francez învinuiește de asemenea radiofonia că încurajează lenea de gândire.

În sfârșit, un mare pasionat al cărților și al teatrului, el crede că radiofonia ucide cartea și teatrul, ba chiar și muzica adevărată întrucât îi denaturează sunetele […].

12 **A.B.**, *Informația prin radio*, „Radio. Radiofonie", 3 nov. 1935, anul VIII, nr. 372, p. 7.

13 ***, *Mai mult optimism*, „Radio. Radiofonie", 1 dec. 1935, anul VIII, nr. 376, p. 3.

Lui Duhamel i-a răspuns de curând un publicist francez, d. José Germain, care constată că pe pământ există [...] oameni care să aibă nevoie de distracții de felul celor pe care le procură radio[ul]. Valoarea radiofoniei stă tocmai în faptul că ajunge la un număr extraordinar de mare de indivizi. Primești la domiciliu muzică care-ți dă o destindere, noutăți din țări străine, conferințe care oricum îți dau noțiuni noi și îți sporesc cunoștințele."[14]

„O mare parte din ceea ce am visat s-a realizat [...]. De pildă, dezvoltarea extraordinară a emisiunilor radiofonice. Dar, pe de altă parte, unele aplicațiuni ale descoperirii mele au progresat mai încet decât credeam. Astfel, au trebuit eforturi enorme, multe experiențe, până ce comunicațiile la mare distanță au intrat pe calea exploatării practice."[15]

14 **A.B.**, *O controversă asupra radiofoniei*, „Radio. Radiofonie", 2 febr. 1936, anul IX, nr. 385, pp. 2-3.
15 **Guglielmo Marconi**, interviu din „Prager Presse", reprodus în articolul *Se poate vorbi cu planeta Marte?*, „Radiofonia", 23 iul. 1933, anul VI, nr. 253, p. 2.

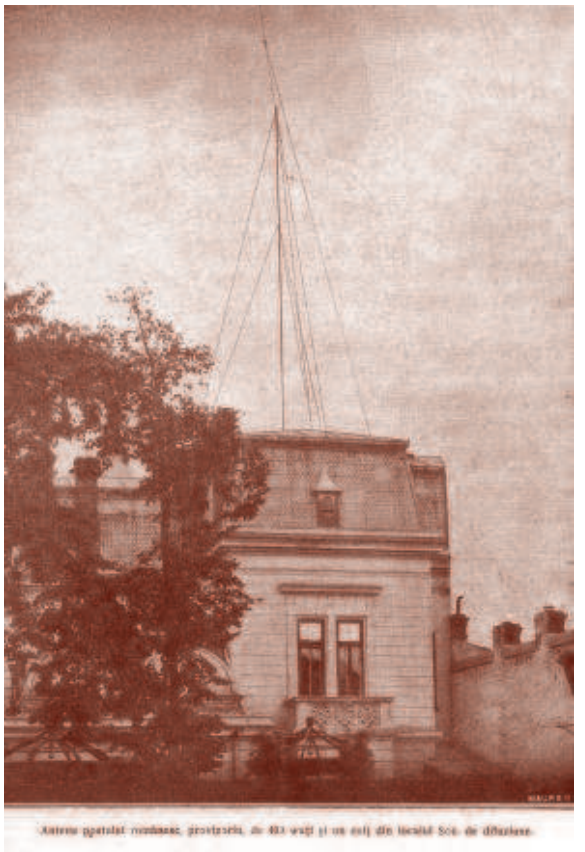
SOCIETATEA NOASTRĂ DE DIFUZIUNE

Organizarea

„În ianuarie 1928, a fost constituită «Societatea de Difuziune Radiotelefonică din România», cum se intitula pe atunci Societatea noastră. În luna martie a aceluiași an s-au pus bazele instalațiunilor tehnice și s-a pregătit amenajarea studioului, iar în noiembrie 1928 au început emisiunile cu un post provizoriu […].

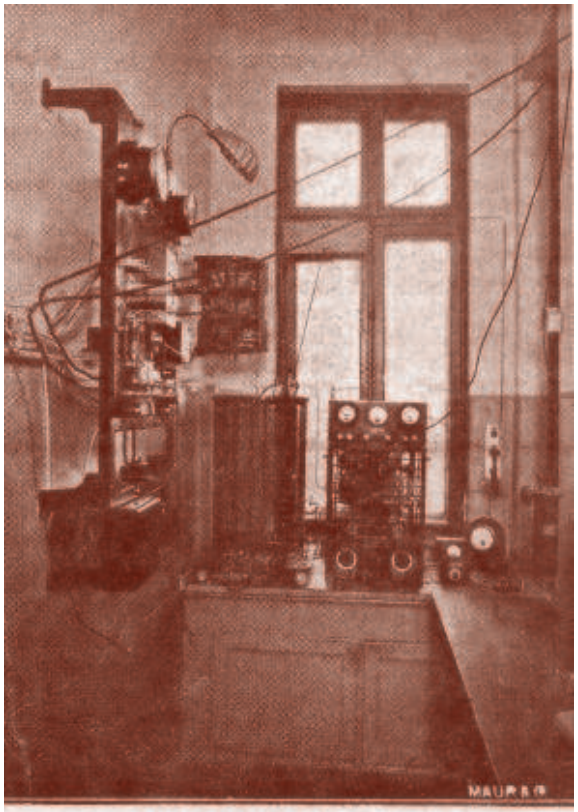
Anul 1928 a însemnat o sforțare[16] făcută de o mână de oameni entuziasmați de un strălucit succes al științei pentru înjghebarea unei organizațiuni radiofonice la noi în țară. Ca întotdeauna, începutul a fost și de data aceasta foarte greu. Pe lângă dificultățile de ordin pecuniar care se puneau în calea realizării unui asemenea proiect, trebuiau învinse și numeroase prejudecăți."[17]

La începutul Radiodifuziunii se punea problema unei stații de emisie. Se făcuse ceva sporadic, Institutul Electrotehnic al lui Hurmuzescu făcuse emisiuni sporadice, cu antena trimisă de Petrașcu pe străzile Bucureștiului. Și-atunci, în vederea instalării stației la Băneasa, de 12 kW, s-a pus problema unei stații mici, și anume stația de 400 W, care s-a instalat într-una din camerele palatului din Berthelot, unde era Radiodifuziunea. Aici am montat-o, am dat drumul cum am putut, cu mijloace improvizate. Stația era dotată cu un grup motor generator cu două colectoare, unul pentru joasă tensiune, pentru filamente, și unul cu înaltă tensiune, pentru anod. Grupul acesta stătuse în subsol și am încercat să-i dau drumul. Am lucrat la el vreo două zile și-am pus grupul ăsta în funcțiune.

16 Au fost 305 ore de emisie în anul 1928, cf. E. Denize, *op.cit.*, p. 311.

17 *******, *Anul comemorativ al Radiodifuziunii Române*, „Radio Adevărul", 6 febr. 1938, anul IX, nr. 490, p. 3.

Postul provizoriu de 400 wați

Și, în fine, [la 1 noiembrie 1928] *am început programul pe 400 W, să emitem regulat, cu mănunchiul de oameni de la Radiodifuziune, din Berthelot. Așa am început emisiunile de radio.*[18]

„Pe birourile Camerei, d. ministru al Comunicațiilor a depus un proiect de lege al radiofoniei [...]. Prin articolul 4, Societatea de Radiodifuziune este decretată drept societate de utilitate publică ale cărei statute nu se pot modifica decât cu aprobarea Consiliului de miniștri [...]. Este formula tipică a etatizării, căci prin vechea lege Societatea era decretată de interes și educație națională și statutele ei erau în conformitate cu legea de comercializare a bunurilor statului."[19]

„Legea radiofoniei se îndreaptă pe o cale mai bună [...]. Nu mai prevede declararea Societății de Radiodifuziune ca societate de utilitate publică. Se renunță deci la ideea etatizării."[20]

„Starea de azi nu reclamă nici etatizarea Societății radiofonice, nici taxe pe lămpi și materiale de radio, și ca atare nu-i oportună! [...] Societatea radiofonică își face datoria, programele sale pentru moment corespund celor mai exigente cerințe, nu e locul să se intervie ca, dintr-o societate autonomă comercializată care are tot interesul să dea maximul pentru mulțumirea amatorilor, să se transforme într-o instituție de stat."[21]

„Prin legea pentru folosința posturilor radiofonice, statul a concesionat Radiodifuziunea Română unei societăți particulare[22]. S-a urmărit prin această concesiune o sustragere a unei chestiuni esențialmente comercială de la formalitățile și aparatajul complicat și greoi inerent unei administrații de stat. Deciziunile se iau între trei sau patru membri din comitetul de direcție, nu se mai așteaptă o serie întreagă de cereri și aprobări ierarhice și care în general se reduc la formule menite să degajeze răspunderea celui ce le ia.

18 **Alexandru (Lică) Georgescu**, directorul postului Radio Bod între anii 1934-1949; AIO, C 155, interviu realizat de Silvia Iliescu și Octavian Silivestru, 13 oct. 1994.

19 **N. Gh. Popescu**, *Surprinzătoarea lege a radiofoniei*, „Radiofonia", 10 apr. 1932, anul V, nr. 186, p. 3.

20 Ing. **E. Petrașcu**, *Perspective mai fericite – un succes al revistei noastre*, „Radiofonia", 17 apr. 1932, anul V, nr. 187, p. 3.

21 *******, *Marea întrunire radiofonică*, „Radiofonia", 17 apr. 1932, anul V, nr. 187, p. 5.

22 Situația era contradictorie: statul nu avea fonduri pentru a sprijini suficient dezvoltarea radiofoniei, totuși nu dorea să renunțe la controlul asupra acestui mijloc de comunicare și propagandă. La 20 octombrie 1932, avea să se nască totuși *Legea pentru crearea unui fond necesar dezvoltării rețelei naționale de difuziune*, cf. E. Denize, *op.cit.*, p. 66.

Astfel, s-a putut dezvolta relativ repede această organizație care, chiar dacă mai are uneori lacune, e așezată totuși pe baze solide care o fac aptă să se dezvolte și să-și capete expansiunea, pe care toți cei care se interesează de Radiodifuziunea Română o doresc."[23]

„Mare luptă a fost la Lucerna[24]. La masa verde s-au adunat reprezentanții națiunilor ca să împartă eterul. De fapt, împărțirea era iluzorie pentru că fiecare milimetru de eter fusese, în prealabil, împărțit din vreme.

Și totuși la acest congres în care atârnau în cumpănă prestigii, interese câștigate și interese de fapt, unde s-a cheltuit energie și pasiune, România înregistrează un succes desăvârșit.

Telegramele ne-au adus la timp vestea. Țării noastre i s-au atribuit lungimile de undă necesare dezvoltării firești a rețelei sale radiodifuzate. Cu bucurie în suflet salutăm victoria românească de la Lucerna, care înseamnă un pas înainte pe calea progresului radiofonic…

Și acum, în posesiunea undelor atât de dorite, se impune exclamația: la lucru!"[25]

„Consiliul de Miniștri a hotărât ca radiofonia și cinematografele sonore să treacă de la Președinție – de care depindeau până acum – la departamentul Internelor. Radiofonia a fost trecută în atribuțiunile subsecretariatului de stat condus de d. Eugen Titeanu."[26]

„În seara Revelionului, personalul Societății noastre de Difuziune s-a întrunit în marele studio unde au făcut cerc în jurul membrilor consiliului de administrație. Cu acest prilej, d. George Dimitriu, administratorul delegat al Societății, a rostit următoarea cuvântare:

«Primul nostru gând trebuie îndreptat către Președintele de onoare al Societății, M.S. Regele Carol II care, prin tinereasca-i energie, veghează asupra focarelor de cultură și, în cazul nostru, asupra Radiodifuziunii […].

Pentru anul care vine nu facem nici o promisiune. Bugetul pe anul 1935 e aproape îndoit față de anul precedent, obținând suma de 69 de milioane, din care numai personalul propriu-zis este prevăzut cu 12 milioane […].

Mișcările noastre trebuie să fie conduse cu prudență, să fie sigure și stăpânite. Experiența și realizările din anul trecut le facem chezășie pentru anul în care intrăm. Pentru că privirile tuturor se îndreaptă spre bugetul Societății, ne vom purta garanți în orice împrejurare ai fiecărui ban cheltuit […].

23 Ing. **E. Petrașcu**, *Cheia radiofoniei,* „Radiofonia", 3 iul. 1932, anul V, nr. 198, p. 3.

24 În aprilie 1933, a avut loc Conferința internațională pentru repartizarea lungimilor de undă de la Lucerna, unde României i-a fost repartizată o lungime de undă de 1875 m.

25 **Gr. Matei**, *Succesul României*, „Radiofonia", 25 iun. 1933, anul VI, nr. 249, p. 3.

26 **A.B.**, *Radiofonia la Ministerul de Interne*, „Radio. Radiofonie", 18 nov. 1934, anul VII, nr. 322, p. 3.

În afară de controlul de fiecare zi al publicului și abonaților noștri, să nu pierdem din vedere că la Societate se lucrează sub președinția de onoare – rar acordată vreunei instituțiuni –, aceea a M.S. Regelui care nu va putea să aibă o mai mare satisfacție decât ridicarea Radiodifuziunii Române până la culmile la care voim să o conducem și are dreptul.»"[27]

„Noua conducere[28] a luat o serie de măsuri în stare să aducă o înviorare pentru anul ce vine [...].

Programul muzical cuprinde toate genurile, de la cântec până la simfonie. Din acest punct de vedere, se prezintă ca un fapt de o importanță considerabilă întemeierea Corului Radio. În urma unui concurs la care au luat parte 400 de candidați, s-a putut constitui un cor din 40 de persoane având vocile cele mai bune [...].

O altă înfăptuire este această revistă[29] pe care o scriem pentru a găsi o legătură mai trainică între activitatea instituției și marele cerc al auditorilor. Ne vom strădui în anul ce vine să scoatem în evidență toate manifestările culturale ale activității noastre tipărind, în afară de programul posturilor noastre, programele cât mai complete ale posturilor străine."[30]

„Noul Consiliu de Administrație al Societății Române de Radiodifuziune[31] așează instituția – după o scurtă epocă de căutare a unei cât mai potrivite administrări – pe făgașul normal al gospodăririi bunurilor obștești.

A fost nevoie mai întâi de o perioadă de tranziție în care, sub conducerea unică încredințată d-lui avocat Vasile Ionescu, director general al Societății[32], s-a îndeplinit cu înțelegere și hotărâre restaurarea spirituală a Radiodifuziunii noastre, pe linia disciplinei naționale și-a ordinei morale trasată de Conducătorul Țării, d. Gen. Ion Antonescu. Criteriile care au trebuit cu acest prilej satisfăcute sunt de natură variată, iar armonizarea lor n-a fost totdeauna ușoară. Se cuvenea în primul rând respectată ideea prestigiului cultural, de vreme ce era vorba de îndrumarea unei Societăți cu întinse ramificații în viața de gând și de artă a României."[33]

---

27 *******, *Sfârșit de an la Societatea de Radiodifuziune*, „Radio. Radiofonie", 13 ianuarie 1935, anul VIII, nr. 330, p. 10.

28 Profesorul Nichifor Crainic, președinte (5 oct. 1940-25 ian. 1941) și compozitorul Ion Mânzatu, director general (3 octombrie 1940-22 ianuarie 1941) au fost conducătorii SRR pe toată perioada „statului național legionar" (sept. 1940-ian. 1941).

29 Revista „Radio România" a apărut pentru prima dată în decembrie 1940.

30 **Liviu Rusu**, *Pentru un nou an radiofonic*, „Radio România", 29 dec.-4 ianuarie 1941, anul I, nr. 2, p. 3

31 Ales la 6 mai 1941.

32 Vasile (Lulu) Ionescu a avut mai multe atribuții și funcții: a fost primul avocat al SRR, director cu problemele contenciosului, în 1932; 1934 – subdirector; 1935 – director general delegat; director general (5 sept. 1940-15 febr. 1945), cu întrerupere pe durata guvernării legionare; v. și Eugen Denize, *op.cit.*, p. 350.

33 *******, *Orizonturi noi în viața Radiodofoniei Românești*, „Radio România", 18-24 mai 1941, anul I, nr. 22, p. 3.

La data de 8 mai 1941, am prezentat Conducătorului Statului [Ion Antonescu] *programul de dezvoltare a rețelei de radiodifuziune, care cuprindea: Casa Radiofoniei, construcție cu un volum de 24000 m³, care trebuia să fie ridicată pe terenul proprietate a Societății Române de Radiodifuziune, pe o suprafață de 40000 de m², situați în perimetrul Arcului de Triumf, Șoseaua Kisseleff, Strada Alexandrina, Strada Maior Șonțu și Șoseaua Maior Căzan* […]*; un post emițător pe unde medii de 120 kW, la km 28 Tâncăbești, numit „Metropola"; un post emițător pe unde medii de 60 kW, la Timișoara; un emițător pe unde medii de 60 kW putere, la Iași; un emițător pe unde medii de 60 kW putere, la Cluj, și un emițător pe unde scurte de 50 kW putere, la București.*

Emițătorul de 12 kW putere în funcțiune la București-Băneasa, a cărui garanție de funcționare depășise termenul, urma să fie donat Institutului Politehnic din București pentru a servi ca laborator studenților, viitori ingineri în această specialitate.

Prezentând acest program de dezvoltare a rețelei naționale de radiodifuziune fostului Conducător și prim-ministru și ascultându-mi timp de 40 de minute expunerea asupra programului, îmi spune: „Aprob programul dumitale! Te duci la Mihai Antonescu și Stoenescu – consilierul său financiar în acea vreme – pentru perfectarea formelor."

Între timp, formalitățile fiind îndeplinite, s-a trecut la contractare. S-a adjudecat întreprinderii „Inginer Ivanovici" construcția postului emițător de 120 kW de la Tâncăbești, iar întreprinderii „Inginer Crăpăturaru" construcția postului emițător de la Timișoara. S-a dat firmei Brown Boveri comanda emițătorului de 120 de kW Tâncăbești, iar firmei Telefunken postul emițător de 60 kW putere, Timișoara. Restul investițiilor erau eșalonate să se realizeze într-un plan întocmit pe cinci ani, începând din anul 1941. Până la plecarea subsemnatului din fruntea Societății de Radiodifuziune, la 9 iulie 1945, se realizase aproape de finisare construcția posturilor Tâncăbești și Timișoara[34].

34 **Vasile Ionescu** (vezi nota 32); AIO, R 213, interviu realizat de Eleonora Cofas, Muzeul Municipiului București, 12 oct. 1974.

Personalul

În 1930, îmi luasem licența în Filosofie și Litere. În '31, pe 1 martie, am fost angajată ca referent cu numărul matricol 32. Eram, deci, al 32-lea angajat, inclusiv directori și portari. Salariile se plăteau la întâi al lunii, drept care mi-am luat salariul din prima zi de serviciu, 6000 lei pe o lună, dublul lefii unui profesor pe-atunci, pentru că Radio era societate anonimă pe acțiuni, cu capital majoritar de stat, cu președinte și consiliu de administrație, ca orice societate anonimă. Președinte era atunci Alexandru Mavrodi[35]*, care era și directorul Teatrului Național, iar director general* [era] *Cârnu-Munteanu.* […] *Ulterior, au mai fost directori generali Vasile Ionescu, care în momentul când nu era director, era șeful Juridicului, Ion Mânzatu, din 1940 până la rebeliune* [în ianuarie 1941], *și Vasile Ionescu, din '40 până în '45. În 1945, conducerea comunistă, dirijată în Radio de Matei Socor, „epurează" Radioul, ocazie cu care sunt și eu „epurată".*[…]

Văzând noua clădire de-acum, mi-am adus aminte de mica clădire, în comparație, care era pe vremea aceea, unde a început Radioul și unde a funcționat mulți ani. Clădirea era în Strada Fântânii, General Berthelot astăzi, la numărul 60[36]*, acum e 62, s-a întins pe mai mult. Era o veche casă boierească, cu un singur etaj, fostă a generalului Socec, cu o scară monumentală de stejar ce ducea la etaj. La parter erau direcția și studioul mic în care se făceau și audițiile de probă – cred că prin 1933 s-a făcut studioul mare*[37]*. În biroul secretariatului programelor de la etaj era un difuzor mare în care se transmiteau de la studioul mic și audițiile de probă*[38]*.*

35 Alexandru Mavrodi era în 1931 membru al Consiliului de Administrație al cărui președinte era prof. Dimitrie Gusti; director general era ing. George Cârnu-Munteanu; cf. E. Denize, *op.cit.*, p. 315

36 Clădirea fusese achiziționată de Societate în 19 iunie 1928.

37 De fapt, studioul mare a fost inaugurat în 11 febr. 1932; fusese construit de arhitectul G.M. Cantacuzino și de inginerul Liviu Ciulei.

38 **Domnica Păun Ghițescu**, șefă a secretariatului general al SRR (1931-1945); AIO, C 46, interviu realizat de Silvia Iliescu, 18 ian. 1994.

„Duminică, 28 mai [1933], de la ora 19, postul nostru de radio ne rezervă un «număr» senzațional și unic în analele radiodifuziunii mondiale. E vorba, nici mai mult nici mai puțin, decât de o cununie în studioul postului, care va fi transmisă complet la microfon.

După nuntă, urmează o ovație conform datinei și cântece de nuntă executate de un vechi taraf de lăutari. Eroii acestei originale ceremonii sunt d. Dan Andronescu, simpaticul speaker al postului românesc, și drăgălașa d-ră Rodica Vâlsan."[39]

„Un concurs de speakeri sau de speakerițe [...] va avea loc luni, 4 decembrie [1933], între orele 15-18 la Societatea de Radiodifuziune, str. G-ral Berthelot 60. Sunt invitați să participe toți cei care au o voce radiogenică și cultura generală necesară acestei funcțiuni. De asemenea, vor fi preferați candidații sau candidatele care cunosc și câteva limbi străine."[40]

„La radio [vara aceasta] temperatura este mult mai mică decât afară, căci studiourile se răcesc permanent, cu ajutorul unei instalațiuni speciale. Astfel, «răcitorul» din subsolul clădirii din str. G-ral Berthelot trimite necontenit în cele două studiouri valuri de aer rece, încât te simți ca în mijlocul parcului de la Sinaia când bate un vânt rece, dinspre Sfânta Ana. Instalația este destul de voluminoasă. Ea constă dintr-un ventilator care suge aerul cald din studio și trimite în schimb aer rece înăuntru dintr-un compresor care produce frigul, cu ajutorul amoniacului [...]. Conferențiarii și cântăreții de la radio nu se mai pot plânge vara că se «topesc» de căldură atunci când apar în fața microfonului. Societatea noastră de Radiodifuziune, preocupată de buna dispoziție a celor care onorează cu arta lor, s-a străduit – aș putea spune – să transforme orele de emisiune ale executanților în mici excursii pe munte. Păcat numai că aerul rece din studio nu se poate transmite pe calea undelor electromagnetice și bieților auditori care se sufocă în fața difuzoarelor!"[41]

„Meșteșugul de crainic la Radio rămâne unul dintre cele mai grele câte se pot îndeplini [...]. Crainicul se cuvine să fie mai întâi de toate un om cult. Să cunoască mai multe limbi străine și să le pronunțe fără greș. Să știe istorie și să aibă cunoștințe temeinice de geografie... Atât însă

39 ***, *O nuntă românească la radio*, „Radiofonia", 28 mai 1933, anul VI, nr. 245, p. 9.

40 ***, *Un concurs de speakeri la Radio București*, „Radiofonia", 3 dec. 1933, anul VI, nr. 272, p. 2.

41 ***, *Răcitorul de la Radio*, „Radio Universul", 6 august 1938, anul V, nr. 199, p. 3.

n-ar fi de ajuns. Gândiți-vă mai ales la însușirile morale pe care trebuie să le aibă crainicul unui post de Radio: prezență de spirit pentru a ieși cu bine din orice încurcătură neprevăzută; râvnă fără cusur în exercitarea profesiunii sale; câteodată chiar un curaj eroic, întocmai ca pe front, iar pe deasupra simpatie pe nevăzute pentru ascultătorii cărora li se adresează […]. În aparență nu-i nici o dificultate: te așezi la o distanță dinainte hotărâtă, vis-à-vis de această jucărie metalică vrăjită pe dinăuntru, ca să poarte vocea peste mări și țări, și, cu sau fără ochelari pe nas, dai citire manuscrisului pe care l-ai scos din buzunar, verificându-i cu atenție numerotarea. E, totuși, foarte puțin firesc să te pomenești închis într-o odaie capitonată, să te auzi conversând cu tine însuți, fără martori, persecutat neîncetat de întrebarea dacă într-adevăr te ascultă undeva, cineva sau vorbești de unul singur cu cerul, cu stelele și cu vântul […].

Inamicul numărul unu al meșteșugului de crainic rămâne indiferența lui profesională față de conținutul lecturii. Iată un caz în care experiența și rutina se transformă în defecte. Vedeți, cu alte cuvinte, arta crainicului nu-i dintre cele mai ușoare. Înțelegeți, iubiți ascultători și iertați!"[42]

În 1933, la începutul lui decembrie, am primit un telefon de la fratele meu, de la București, care mi-a spus că se fac angajări la Radiodifuziune […].

După o pauză de un an, făcută din motive personale, am fost reangajat în 1935 la studioul din București. Aici făceam serviciul în ture cu Ionescu Aurel și Gheorghe Cozma. La studiourile din București mai era inginerul Gabriela Barca, o persoană deosebită, care cunoștea multe limbi, s-a ocupat de teatrul radiofonic. Director tehnic era inginer Mircea Gheorghiescu. Ca adjuncți erau inginerii Băilescu și Alexandru Lohan. Mai era inginerul Anton Necșulea care se ocupa cu pozarea camerelor subterane și urma să lege studiourile din București de emițătorul mare de la Bod cu o stație intermediară la Câmpina. În studiouri, ca mecanic, îl aveam pe Vasilache, primul mecanic al Radiodifuziunii, din 1928. Iar ca băieți mai buni, Lazaride Temistocle și Victor Tiron.

În laborator era doctor inginer Anton Bielusici, un savant în materie, care a trecut mai târziu la Centrul Cinematografic Buftea, și inginerul Vrânceanu, care și el s-a mutat mai târziu la Laboratorul de electronică al Institutului „Danielopol".

Dintre crainici, îmi amintesc pe Magda Crețoiu, Nadia Ștefănescu, Eliza Porușnic și Puia Rebreanu-Vasilescu, soția reporterului de sport. Pe atunci, ingineri de emisie eram trei: Ionescu Aurel, Cozma și cu mine[43].

42 *******, *Arta crainicului*, „Radio România", 2-8 martie 1941, anul I, nr. 11, p. 3.

43 **Paul Știubei**, inginer, angajat la construirea postului Radio Bod (1933); la studiourile din București 1935-38; la montarea studiourilor teritoriale: Chișinău (1939), Iași (1941), Timiș (1944), Târgu-Mureș (1958), Cluj (1966); AIO, C 145, interviu realizat de Silvia Iliescu, 30 sept. 1994.

„De-abia terminasem Conservatorul și mă găseam din întâmplare cu sora mea, Valentina[44], la radio, când mi s-a propus aproape în glumă o probă. Rezultatul a fost atât de bun încât imediat am fost angajată.

Ce-am simțit atunci, ca probistă, nu-mi aduc aminte, dar odată numită, cabina microfonului mi s-a părut un oficiu plin de răspundere și emoția îmi dădea o stare de trac pe care și azi – după atâta vreme – o simt.

Puțin mai târziu, am putut cunoaște însă succesul deplin al vocii și dicțiunii mele. Scrisori din țară și din străinătate puneau mărinimos, la dispoziționea direcțiunii generale a Societății, aprecieri din cele mai măgulitoare."[45]

Am fost angajată la 1 iulie 1935 prin Pamfil Șeicaru, care era în Consiliul de Administrație. Am fost la direcția programelor, unde am fost repartizată la serviciul prezentarea programelor. În 1935, șefia era împărțită în două: erau Arcadie Baculea și Dumitru Psatta. Între timp, după restructurările care s-au mai făcut, a fost Gheorghe Iamandi, șeful serviciului prezentări. Dintre colegi, a fost doamna Eliza Hagi Anton, sora profesorului Ralea, ajutoarea directă a șefului serviciului, iar personal executiv erau Despina Manoliu, născută Sadoveanu, Adela Georgescu și cu mine.

Aveam ca activitate urmărirea programului literar și executarea întocmai a programului. Partea muzicală a programelor era supravegheată de controlorii muzicali Mircea Duma, Dumitru Vlădescu, Bubu Agârbiceanu și Paul Constantinescu.

În Radio era o atmosferă camaraderească, de bună prietenie, eram puțini, ne cunoșteam toți, în toată direcția programelor și direcțiile celelalte. Mai puțin cunoșteam pe cei de la abonamente, care era o direcție separată și nu erau în clădirea Societății, lucrau în alt imobil.

Directorul programelor era Gheorghe Mugur, director muzical era Alfred Alessandrescu, director literar era doctorul Vasile Voiculescu, poetul. Pe urmă erau serviciul„Radiojurnalului", unde director era Dem. Teodorescu, secretariatul programe, unde erau Domnica Ghițescu, fostă Păun, Ivona Demetrian și Elena Eustatiade. Aceasta era direcția programelor. Mai târziu, s-a înființat și secția teatrală, unde inițial a fost șef Dumitru Psatta, fost actor la Cluj și era acum în Radiodifuziune. Secretara acestui serviciu a fost un timp Rodica Gologan. Iar după Dumitru Psatta, care n-a fost prea mult timp director, a fost poetul Horia Furtună.[46]

44 Valentina Crețoiu a fost o soprană cunoscută în întreaga lume, absolventă a Conservatoarelor de la Cernăuți și București, timp de 40 de ani solistă la Opera Română; a avut foarte multe înregistrări radiofonice, fiind așadar foarte des oaspetele studiourilor din str. G-ral Berthelot.

45 **I.M. Lehliu**, *De vorbă cu d-na Magda Crețoiu...*, „Radio Universul", 9 iul. 1943, anul X, nr. 454, p. 3.

46 **Alice Perșoiu**, secretară la direcția programe (1935-1941) și la serviciul teatral (1941-1949), licențiată în Geografie; AIO, C 173, interviu realizat de Silvia Iliescu, 10 nov. 1994.

D-na PUIA VASILESCU
cunoscuta crainică a lui Radio
București

„Poate niciodată mai mult ca acum nu a fost mai mare fierberea la Radio! Au intrat toate personagiile de umplutură într-o zodie neagră. Le-au cam ameţit protestele ascultătorilor pe capul cărora a venit o nouă pacoste: emisiunea proastă a Bodului. A intervenit apoi trecerea Radiodifuziunii la Ministerul de Interne. Cu asta alt bucluc. S-a vorbit de anchete şi de controlul personalului.

Ceea ce ne-a bucurat însă mai mult a fost faptul că, cu prilejul schimbării intervenite, s-a discutat şi activitatea de până acum a Societăţii de Radiodifuziune. Activitate care, cum o cunosc ascultătorii, nu a mulţumit pe nimeni. Şi nu a mulţumit mai ales că fondurile care se cheltuiesc cu personalul sunt apreciabile. Când sunt atâţia funcţionari s-a pus întrebarea: ce fac toţi aceşti domni? Răspunsul e clar ca lumina zilei şi îl poate da orice ascultător: foarte puţin din ceea ce ar trebui…”[47]

„Când şi-a început activitatea Societatea de Radio, acum vreo 8 ani, să tot fi numărat o duzină de funcţionari, inclusiv portarul şi dactilografele. Şi activitatea de atunci, programul întocmit, nu erau cu nimic mai prejos decât activitatea depusă şi programul oferit astăzi. Ba chiar dimpotrivă, acum 8 ani se transmiteau din studio operă, operetă, nu de pe plăci.

În decursul timpului, numărul funcţionarilor Societăţii a crescut într-o progresie foarte grăbită – a trecut de 300 în momentul de faţă! Obiceiul pământului: «x» avea un protejat de căpătuit, «y» o fată de înzestrat, iar lui «z» i se părea că ar lucra mai inspirat într-o atmosferă înveselită de ciripitul câtorva frumuseţi şi toţi au recurs la binevoitorul buget al Societăţii de Radio. Deşi faptul e frecvent în toate instituţiile statului, la radio inflaţia de personal este mai deochiată ca aiurea, fiind vorba de o întreprindere deficitară, strâmtorată de spectrul falimentului.

Şi, totuşi, n-am fi tulburat tihna celor 300 de rozători ai caşcavalului radiofonic dacă programul difuzat ar fi câştigat ceva, calitativ şi cantitativ. Din păcate, cei 12 de altădată lucrau mai substanţial decât sutele de funcţionari de astăzi. Mai cu cap, mai cu inimă. Îşi cunoştea fiecare atribuţiile şi se achita de ele conştiincios, altfel nu se putea, pentru că nu era nimeni de prisos.

Astăzi însă, când aceeaşi muncă a fost împărţită la 300, este greu să-şi mai găsească cineva de lucru, lipsa unui funcţionar trece uşor neobservată.”[48]

47 **Constantin Tomescu**, *Critica ascultătorilor*, „Radio Universul”, 2-8 febr. 1936, anul III, nr. 68, p. 6.

48 ***, *Neglijenţă şi incurie*, „Radio Universul”, 19 sept. 1936, anul III, nr. 101, p. 3.

În 1936, în ziua de Sfântul Nicolae, era ziua generalului Nicolae Condiescu, care era președintele Consiliului de Administrație. Și se hotărâse că ziua de Sfântul Nicolae era ziua Radiodifuziunii. Și-a fost primul banchet pe care-l știu eu, nu știu dacă înainte de '35 a mai fost vreunul, la Sala Bulevard, unde au fost toate serviciile Radiodifuziunii. A fost un banchet cu menu foarte bun, bine alcătuit și foarte savuros, toți salariații am fost invitați […] *de la director până la oamenii de serviciu. Natural, cei care erau de serviciu, paza, n-au putut să vie. A fost o petrecere colegială, s-a mâncat, s-a băut, s-a dansat, s-a petrecut până în zorii dimineții.*

[Pe urmă], *de la București se făcea excursie ca să cunoaștem stația Bod. În fiecare săptămână pleca o mașină mare cu salariați la Bod ca să viziteze stația și acolo eram primiți, natural, cu masă. S-a făcut toată vara lui '36, ca să se perinde toți salariații, de la contabilitate, de la abonamente, programe și acelea, pot să zic așa, au fost reuniuni colegiale.*

În '37 a fost al doilea banchet la sala A.M.A. – sala Asociației Avocaților și Magistraților –, pe strada Batiștei. Natural, la amândouă aceste banchete era masa șefilor, a invitaților. A fost o masă a Consiliului de Administrație, în care au fost și dintre salariații noștri, Eliza Hagi Anton, Magda Crețoiu, Puia Rebreanu, Ileana Vișinescu… Iar directorul – în '36 era George Munteanu, am fost repartizată chiar lângă el – a stat în rândul nostru cu domnul Mugur, care era directorul programelor, cu doctorul Voiculescu […]. *A fost o atmosferă foarte plăcută și directorul a dansat cu o parte din salariate, că nu putea cu toate doamnele din Societate. Toată lumea ne-am simțit foarte, foarte bine !* […] *Aceeași atmosferă plăcută, camaraderie, adevărați prieteni, fără invidii, fără răutăți, noi am fost ca o familie, cel puțin programele și tehnica, adică inginerii de la tehnic și noi, care eram într-o deplină armonie* […].

A fost vasăzică în '37, '38, '39. Apoi, a fost perioada mai grea, au început concentrările, mobilizările. După război s-a schimbat și structura și probabil că „tovarășii" au făcut „reuniuni tovărășești".[49]

49 **Alice Perșoiu**; AIO, C 173, interviu realizat de Silvia Iliescu, 10 nov. 1994.

„Conducerea actuală a Societății[50], înțelegând că tot programul de activitate trebuie realizat cu un personal atent selecționat, pregătit și cu râvnă la muncă, a acordat funcționarilor o echitabilă încadrare și salarizare după normele stabilite de noul regulament. S-a organizat un serviciu de asistență medicală gratuită și s-au obținut pentru funcționarii noștri carnete cu 50% reducere C.F.R.

Aplicarea noii legi radiofonice[51] ne-a îngăduit să înfăptuim în ultimele luni și un însemnat program de investiții tehnice, iar rezultatul reorganizării Societății[52] este sporirea numărului de abonați și ameliorarea emisiunilor."[53]

„Este foarte fericit faptul că femeile – foarte rare la primele începuturi – capătă acum [în 1939] în radiofonie o importanță mereu crescândă și pe care am putea-o dori încă sporită, fără ca echilibrul sonor al emisiunilor să riște a fi compromis.

Într-adevăr, dacă batalionul amazoanelor microfonului și-a mărit efectivele, trebuie să recunoaștem că activitatea lui se desfășoară cam de obiceiu în «serviciul auxiliar» […]. Ele asigură în interiorul studioului ceea ce s-ar putea numi rolul doamnei gazdă. Ele primesc musafirii, îi prezintă publicului auditor și câteodată îi intervievează… Ele recită versuri, citesc câteva pagini dintr-o lucrare și [foarte rar, de altfel] articole de presă. Li se întâmplă uneori să comenteze o prezentare de discuri. Dau și sfaturi de modă, higienă, puericultură, gospodărie. Rareori ele atacă subiecte mai mari: literatură, artă, turism… Ele și-au cucerit locul în studio."[54]

Cum am fost numit la Radio? [În anul 1940,] *eram în Cabinetul lui Crainic. Și mă pomenesc că vine Lulu Ionescu, directorul general al Radiodifuziunii, împreună cu* [Gh.D.] *Mugur. Mugur era fostul învățător al lui Carol al II-lea. Un scriitor bine-cunoscut, un om care avea un scris de înțelepciune. Asta îl caracteriza pe el. Și era la Radio, avea o funcție mare, foarte mare, pe lângă directorul general Lulu Ionescu. Și vine la mine, la Ministerul Propagandei, și zice: „Domnul Pan Vizirescu, putem să ne retragem?", că în cabinetul meu era plin cu lume. „Da, ne retragem". Zice: „Uite de ce am venit: noi avem liber postul de subdirector la «Radiojurnal». Și e un post foarte bun și de viitor. Viitor strălucit. Ne-am gândit pe cine să alegem. Și ne-am hotărât la dumneavoastră, că sunteți naționalist, în genul lui Goga – eu fusesem remarcat și în anturajul lui Goga –, sunteți naționalist temperat și sunteți un om de cultură, sunteți un gazetar, un scriitor, tocmai ceea ce ne trebuie nouă! Vă oferim acest post care, cu timpul – și nu e mult până atunci*

50 Director general Dan Sărățeanu, 30 apr.-31 dec. 1937; președinte al Consiliului de Administrație, general C. Ștefănescu-Amza. E. Denize, *op.cit*, p. 318.

51 La 4 aprilie 1936, a fost adoptată *Legea pentru organizarea și funcționarea Radiodifuziunii* care prevedea și schimbarea denumirii instituției, din Societatea de Difuziune Radiotelefonică din România, în Societatea Română de Radiodifuziune. E. Denize, *op.cit*, p. 314.

52 Aceasta s-a făcut potrivit *Regulamentului pentru organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune* din 5 august 1937; instituția avea Consiliu de Administrație, Comitet de Direcție, director general și șase direcții: Direcția generală, Direcția tehnică, Direcția programelor, Direcția contencios, Direcția administrativă, Direcția comercială. E. Denize, *op. cit.*, p. 314.

53 **[Dan Sărățeanu],** *Drumuri noi în Radiodifuziunea Română. De vorbă cu d. Dan Sărățeanu, director general al SRR*, „Radio Adevărul", 14 nov. 1937, anul X, nr. 478, p. 3.

54 ***, *Doamnelor, poftiți la microfon!*, „Radio Adevărul", 10 sept. 1939, anul XII, nr. 573, p. 3.

– se va face liber, că acum este Dem. Teodorescu." Dem. Teodorescu era un ziarist în generația lui Arghezi. Făcuse și pușcărie la Jilava fiindcă fraternizase cu armata germană în timpul primului război. Și [Vasile Ionescu] *îmi zice: „El o să iasă la pensie – adevărat, mergea în două bastoane – și o să preluați dumneavoastră."*

Atribuțiile mele… „Radiojurnalul" avea o redacție. Redacția avea un redactor-șef. Eu și cu Dem. Teodorescu aveam aceleași atribuții: făceam editorialul. În fiecare zi, scurt, foarte scurt, un editorial cu care începea jurnalul. Așa începea jurnalul, cu un editorial, cu ceva din actualitate. Eu aveam experiența scrisului, iar în ceea ce privește Dem. Teodorescu, ăla era fantastic, nici n-am văzut… avea mâna electrizată! Gata! Uite așa scotea… era ceva fantastic, un om de o spontaneitate nemaipomenită! Și un om cu o satirizare extraordinară a lucrurilor. [Avea] *ceva demonic în felul lui! Și nu puteai să-l stăpânești…*

Eu dădeam viza „bun de emisiune". Știam de fapt conținutul jurnalului. Și dădeam viza, dar îmi luam răspunderea. Și ce mă jena? Mă jena faptul că trebuia să fiu la ora 12 acolo și să stau până la 2! Seara tot așa, de la 7 până pe la 9. Și-atuncea i-am spus lui Dem.: „Domnule Dem., vino dumneata dimineața și să viu eu seara sau invers". N-a vrut deloc, era foarte încăpățânat, nu vroia să lipsească deloc. Cum mergea în două bastoane, nu lipsea niciodată![55]

„În ziua Sfinților Împărați Constantin și Elena [1941] s-a săvârșit la Radio botezul pruncului Constantin Mihai, fiul d-lui Gh. Soare, crainic al Societății Române de Radiodifuziune. Au fost de față în studioul cel mare din str. G-ral Berthelot funcționarii instituției care au fost nașii copilului, în frunte cu d. director general Vasile Ionescu. După terminarea slujbei religioase, d. Vasile Vasilache a luat un interview micului Constantin Mihai Soare, tălmăcindu-i răspunsurile cu o mare perspicacitate."[56]

Relațiile dintre oameni erau extraordinare! Toți eram o familie, ne iubeam unii pe alții, la nici o altă instituție, cred, nu se făcea câte un bal de două ori pe lună. Și la acest bal eram toți invitați într-o sală, ne duceam în rochii de seară, veneau toți directorii, unii cu soțiile, alții fără, și eram prieteni, dansau cu noi, mâncam, vorbeam, râdeam și stăteam până târziu după miezul nopții când, bineînțeles, veneam acasă cu o mare mașină care era mașina instituției și care ne aducea pe toți acasă[57].

55 **Pan M. Vizirescu**, scriitor, subdirector la „Radiojurnal" și director de cabinet al Ministerului Propagandei, între 1940-1944; AIO, R 524, interviu realizat de Silvia Iliescu, 03 nov. 1996.

56 *******, *Un eveniment în familia Radiodifuziunii*, „Radio România", 1-7 iun. 1941, anul I, nr. 24, p. 4.

57 **Adela Dobrescu**; crainică la serviciul prezentare (1935-1945), absolventă a Conservatorului București; AIO, C 175, interviu realizat de Silvia Iliescu, 18 nov. 1994.

Fántâna din fosta grădină a Soc. de Radiodifuziune, pe locul unde s'au construit actualele studiouri

RADIOPROGRAMELE

Cuvântul și muzica

„În departamentul spiritual al instituției avem oameni superiori, de cultură, compozitori și artiști nediscutați. Radio e cuvânt și cântec.

Pentru cuvânt, programul se bucură de marea pricepere și silință a domnilor Ion Simionescu de la Academia Română, domnul profesor Hurmuzescu, Corneliu Moldoveanu, președintele Societății Scriitorilor Români, domnii Liviu Rebreanu și Adrian Maniu, directorul programului vorbit care alcătuiesc acest program[58] pe temeiul schemei dată de Direcție.

Pentru muzică avem pe d-l Mihail Jora, directorul programului muzical, ajutat de d-nii Teodor Rogalski și prof. C. Nottara.

Serviciul de știri are doi reporteri, pe d-nii Culianu și Paleolog, și un redactor pentru informații din presa engleză, germană, franceză, italiană, maghiară și slavă.

Serviciile sunt organizate și se îmbunătățesc mereu […].

Radio nu e făcut numai să distreze. La noi trebuie să stea în slujba culturii. El trebuie să aibă ceva sfânt aproape, de revelație a cuvântului! Cuvântul, deși ireal, mecanic, tremurător și schimbat, venit ca din altă lume, are o vitalitate nebănuită și trebuie pus nu în slujba glumelor de sărbătoare, ci în marea slujbă a poporului […]. Pentru poporul nostru primitor și doritor de propășire nu vom înceta de a împrăștia cuvântul cu care se formează convingeri. Din el trebuie să vină […] toată deslușirea și lumina.

Radio e o călăuză. Radio e presă și carte, teatru și muzică, amvon și catedră. Este un element de valoare universală. Fără să aibă resursele închise în carte, e o scenă nouă, o tribună nouă care dă acțiunii de cultură un caracter permanent.”[59]

58 În 1929, ponderea emisiunilor era aceasta: emisiuni muzicale – 70%, vorbite – 20%, mixte – 10%. Treptat, au apărut emisiuni noi și proporțiile s-au schimbat, astfel încât în 1938 emisiunile muzicale erau 52,32%, cele vorbite – 22,37% și cele mixte – 25,31%. E. Denize, *op.cit.*, p. 311.

59 **[Gh. Mugur]**, *Programele de radio. Convorbire cu d. Gh. Mugur, subdirectorul general al Societății de Radiodifuziune*, „Radiofonia”, 16 apr. 1933, anul VI, nr. 239, p. 3.

„La radio itinerarul după care se desfășoară programele este nestabil, așa că întârzierile sunt la ordinea zilei sau a nopții. E de ajuns ca un domn conferențiar sau o divă de operă să nu sosească la ora fixată, e suficient ca primul să nu-și stăpânească la timp erupțiile oratorice sau ca celebra cântăreață să-și extindă ariile duioase peste cele 25 fixate, pentru ca întregul program să sufere o adevărată perturbațiune […].

Interpreții – după cum pretind domnii directori ai programelor – sunt lipsiți de noțiunea timpului și în plus de o mică doză de punctualitate. Se pare chiar că soliștii și conferențiarii de la radio sunt niște oameni care nu obișnuesc să poarte ceasul la ei. Ei par să se orienteze numai după soare, întocmai ca și țăranii."[60]

„Orice s-ar spune despre gusturile pretențioase ale radiofoniștilor, oricât de curioasă ar părea nemulțumirea lor permanentă, atitudinea auditorilor a avut un efect salutar: domnii directori de programe s-au ambiționat cu timpul să ofere publicului programe cât mai interesante, actuale și chiar excentrice, iar Societatea de Radiodifuziune a început să se ia la întrecere pe chestia programelor senzaționale […]. Un program care se mărginește numai la execuția unor bucăți preparate – după anumite rețete – în studio este în mare parte lipsit de viață […].

Dacă putem asculta azi ce se petrece la mii de kilometri depărtare, atunci putem pretinde să ni se dea posibilitatea să ascultăm evenimente extrase din viața reală, iar nu programe aranjate în studio […]. Radiofonia poate să ne înfățișeze aspecte din viața vie, reală, în care simțim pulsațiile ei. Iată pentru ce reportajele radiofonice constituie programele cele mai importante pe care le poate oferi un post de emisiune conștient de menirea lui."[61]

„Foarte puțini sunt aceia care au reușit să-și stabilească o celebritate prin radio și chiar printre aceștia numai câțiva sunt cunoscuți în afara cercului auditorilor.

Iată principalul motiv pentru care autorii de opere, operete, piese de teatru sau chiar conferințe nu vor să scrie pentru microfon; iar atunci când consimt ca opera lor muzicală sau literară să fie reprezentată la radio, sunt dinainte convinși că munca lor, oricât de serioasă ar fi, se va irosi imediat după ce a văzut lumina studioului. În cazul cel mai favorabil, lucrarea lor mai are șansa să fie repetată la același post sau vreun altul.

Pe urmă, manuscrisul sau partitura rămân îngropate în arhiva Societății de Radiodifuziune și în sertarul bietului autor, ca o amintire duioasă.

Pe lângă acest motiv de ordin moral, mai există și unul de ordin pecuniar: se știe anume că societățile de radiodifuziune sunt în genere foarte zgârcite în ceea ce privește onorariile acordate autorilor."[62]

60 **C.M.**, *Punctualitatea la microfon*, „ Radiofonia", 29 mai 1932, anul V, nr. 193, p. 8.

61 ***, *Microfonul vagabond*, „Radiofonia", 23 iun. 1932, anul V, nr. 197, p. 7.

62 ***, *Autorii de la radio*, „Radio. Radiofonie", 14 mar. 1937, anul X, nr. 443, p. 3.

„La Radio-București s-au făcut în decursul ultimelor săptămâni numeroase și radicale transformări care dovedesc vădita intenție a postului românesc de a îmbunătăți în mod simțitor programele noastre radiofonice. Reorganizarea aceasta s-a făcut în mod radical și s-a extins la toate genurile de programe […].

Ambele genuri de programe – cel vorbit și cel muzical – se vor înfățișa peste foarte scurt timp sub un nou aspect care va face ca aceste programe să devie de-acum încolo mai atrăgătoare pentru marele public decât înainte […].

Fiecare auditor trebuie să găsească zilnic în programele românești de radio câte un număr care să-l intereseze de aproape – iată noua lozincă a direcțiunii noastre de programe. Orchestra noastră de radio – care a reușit să-și cucerească prin calitățile ei o popularitate excepțională în țară și străinătate – va fi mărită peste foarte scurt timp cu încă zece elemente noi […].

O inovație plăcută constituie de asemenea înființarea unui taraf special de radio pus sub conducerea unui cunoscut șef de orchestră. Acest «taraf radio», cum este numit, va avea misiunea să cultive exclusiv genul muzical popular.

Din sânul orchestrei noastre de radio se va forma și o mică orchestră – quartet, quintet etc. – care urmează să execute săptămânal un bogat și bine sistematizat repertoriu de muzică de cameră […].

Conferințele reduse la un minim de timp vor trata subiecte interesante din toate domeniile literaturii, științei, artei… Se vor ține în cadrul «Universității radio», la emisiunile de «Radio școlar», «muncitoresc», «pentru tineret» și vor alterna cu lecturi din autorii români și străini, cu tot felul de cronici, cu reportaje de actualitate […].

Jurnalul vorbit care a devenit în ultimul timp, într-adevăr, un cotidian aproape indispensabil fiecărui auditor de la radio, își va spori numărul rubricilor sale. Jurnalul vorbit va apărea în mai multe ediții – într-o ediție de prânz, una de după-amiază și alta de seară – și va cuprinde pe lângă cronici din diferite domenii și reportaje de actualitate, sportive, politice, artistice etc., care vor înfățișa marelui public evenimente importante ale zilei, prinse în mod sugestiv la microfon. Jurnalul vorbit, așa-numitul «Radio-jurnal», va fi și trebuie să fie unul din principalele puncte de atracție ale întregului program radiodifuzat care are în primul rând menirea să informeze repede și precis pe toți auditorii […].

Sunt speranțe ca teatrul radiofonic să devie de acum înainte o scenă cu realizări artistice, indispensabilă și ea radiofoniei […].

Programul serii de sâmbătă trebuie rezervat veseliei și distracției, căci umorul sănătos și buna dispoziție la radio devin un leac binefăcător pentru toate boalele zilnice de care suferim astăzi."[63]

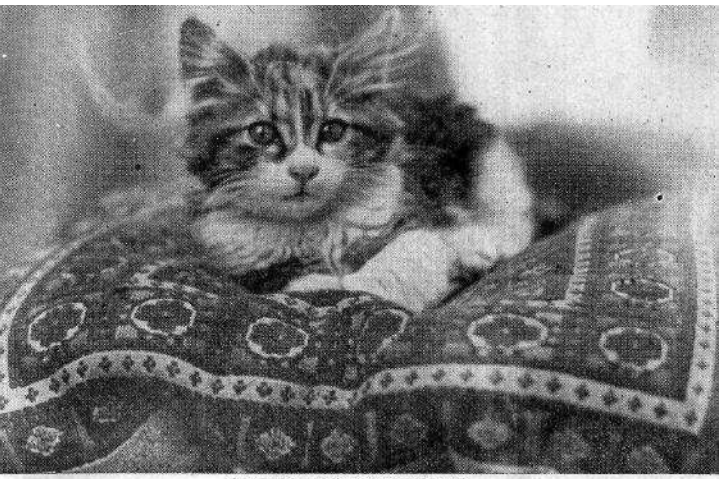
63 *******, *Un nou sezon începe. El ne aduce reorganizarea programelor Radiodifuziunii românești*, „Radiofonia", 17 sept. 1933, anul VI, nr. 261, p. 5.

„De mult de tot nu s-a mai auzit un râset la Radio-București […]. Acea fetiță tânără, zglobie și drăgălașă care se cheamă veselia a fost expulzată și în locul ei s-a instalat în fața microfonului o cucoană bătrână care se complace într-o rezervă exagerată, răspândind în jurul ei uneori o atmosferă greoaie și enervantă […].

Nu contestăm valoarea conferințelor serioase sau a muzicii grele […]. Ele își au incontestabil un rol de frunte în misiunea și emisiunea postului nostru, dar nu pot domina întregul program. Și mai ales nu pot ocupa anumite ore de seară, când ascultă marea masă a auditorilor, dornică de distracție și recreație […].

«Dorim să râdem și să ne distrăm la radio» – iată strigătul general care răsună din tabăra amatorilor. Rugăm să ne dați programe variate și distractive «ca să ne mai treacă necazurile».”[64]

„Ce programe le plac femeilor? La această întrebare se poate răspunde cu oarecare siguranță: femeia va asculta în primul rând emisiunile ușoare și distractive, fiindcă genul acesta este mai potrivit cu mentalitatea ei. În nici un caz nu se poate presupune că femeia este o pasionată auditoare de conferințe pedante, de muzică simfonică grea sau de opere lungi și greoaie. În schimb, muzica de dans o va pasiona cu siguranță, la fel ca și operetele, șansonetele și șlagărele la modă.”[65]

Mascota postului București

„Ce poate apăra mai bine de capriciile muzelor beligerante ale unui studio decât o mascotă sacrosanctă! […] Domnul inginer Băilescu posedă la postul de emisiune o drăgălașă pisicuță care se trage din neamul de Angora și care a văzut lumina zilei la postul nostru de la Băneasa… Se poate spune deci că este de familie bună, născută, crescută și trăită într-un mediu radiofonic sadea […].

De când pisicuța noastră mascotă trăiește la postul nostru de emisiune, programele sunt impecabile. Iar dacă totuși cineva nu știe bine rostul casei, adică studioului, se poate spune că se uită «ca pisica la microfon».”[66]

64 ***, *Exces de seriozitate. La Radio-București nu se mai râde*, „Radiofonia”, 1 ianuarie 1933, anul VI, nr. 224, p. 4.

65 ***, *Femeia la radio*, „Radiofonia”, 3 dec. 1933, anul VI, nr. 272, p. 7.

66 ***, *Mascota postului București*, „Radiofonia”, 2 iul. 1933, anul VI, nr. 250, p. 4.

„În clipa în care speakerița pronunță cu vocea ei melodioasă formula consacrată a «orei exacte», zeci de mâini agitate caută ceasul din buzunarul vestei și alte zeci de mii de priviri se îndreaptă spre pendula din perete, spre deșteptătorul de pe noptieră sau spre ceasul brățară…

Trebuie să se știe că ceasul postului nostru de emisiune nu merge de capul lui. El se potrivește de mai multe ori pe zi cu ceasul Institutului meteorologic care, orice s-ar zice, este suveran peste toate ceasurile din România […].

Țara întreagă se lasă condusă de «ora exactă» dată la microfon și simte de câteva ori pe zi nevoia imperioasă să-și potrivească ceasurile."[67]

„Auditorii noștri, cărora nu le scapă de obicei nici cea mai mică neatenție în execuția programelor, au făcut o foarte interesantă constatare în ultimul timp: programele postului București se execută de un timp încoace cu o punctualitate care poate fi numită într-adevăr europeană. Poți sta cu ceasul în mână și poți urmări emisiunile românești, de la prânz până la miezul nopții, fără să dai peste cea mai mică abatere de la orarul fixat în program. Gongul bate «ora exactă» fără cea mai mică întârziere, «Radio-jurnalul» se termină exact la ora dinainte fixată, conferințele nu mai depășesc timpul prescris în program, iar orchestrele, cântăreții și ceilalți executanți cântă cu o precizie extraordinară […]. Ceea ce am crezut că nu va putea fi aplicat la noi, s-a realizat totuși: punctualitatea a devenit un imperativ categoric la Radio-București."[68]

„Noua organizare a învățământului primar coincide cu revizuirea programului de emisie de la radio. Cum radio este astăzi uzina electrică din care își trag firul vieții toate elementele componente ale unui stat civilizat, ne surprinde eliminarea școalei primare din cadrul noului program de emisiune. Am citit și am răscitit proiectul noului program. Sportul ocupă primul plan. În cadrul «Jurnalului» se dau 2-3 emisiuni pe zi[69]. Biserica are 2 ore de emisiune în fiecare duminică. Administrația publică are locul său de cinste. Aviația are o cronică. Nu s-a putut pune însă o cronică pentru școala primară […]."[70]

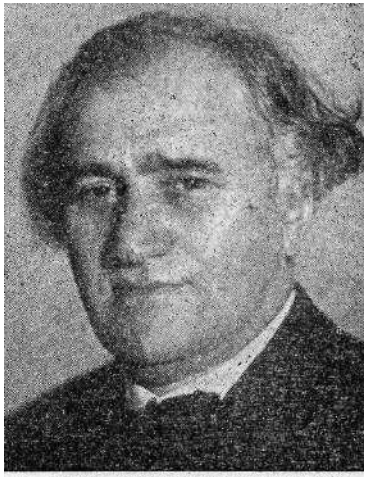
Eu făceam parte din așa-zisul serviciu al prezentării. La început, am făcut câteva luni de secretariat, pentru ca să se vadă dacă știu sau nu să bat la mașină, mi s-au pus unele întrebări prin telefon, ca să răspund, ca să vadă dacă am oarecare spontaneitate în răspunsuri și după aceea am fost numită la prezentare […].

67 *******, *Atenție! Când va bate gongul…*, „Radio. Radiofonie", 11 nov. 1934, anul VII, nr. 321, p. 3.

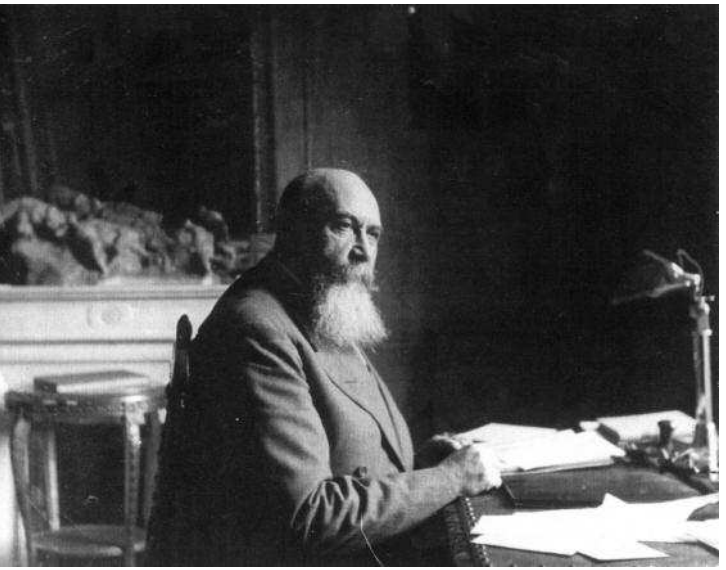
68 *******, *Punctualitatea la Radio-București*, „Radio. Radiofonie", 15 sept. 1935, anul VIII, nr. 365, p. 4.

69 În martie 1934, avusese loc o reorganizare a programului vorbit; „Radiojurnalul" de la ora 19 fusese completat cu noi emisiuni: luni – sportivă, marți – de știință, miercuri – culturală, joi – „Microfonul călător", vineri – „Ora radiofoniei", sâmbătă – „Ora femeii și căminului", duminică – „Caleidoscopul săptămânii". E. Denize, *op.cit.*, p. 313.

70 **Jana Popea**, învățătoare din București, *Emisiuni pentru școli primare*, „Radio. Radiofonie", 16 iun. 1935, anul VIII, nr. 352, p. 6.

D. PROF. POPOVICI-BAZNOȘANU
vorbește Marți, 5 Martie, despre
„Parcurile naționale"

Aici, la prezentare, […] *trebuia să audiez întregul program, prânz și seara, câteodată stăteam până la ora 3 dimineața. Începând de la ora 0 se punea numai muzică de dans și muzică vocală, și, la un moment dat, cel de serviciu de la discuri, de la tehnică, a repetat discul, fără să-și dea seama – Vasile-l chema. Directorul general, care asculta* [radioul] *de multe ori de-acasă, a dat imediat telefon și a spus: „Ce s-a-ntâmplat?! De ce ai repetat discul?" Și el, repede, spontan, a spus: „Domnule director, nu vă supărați, la cererea auditorilor!" Așa că noi am făcut mare haz de această chestiune și domnul inginer Georgescu l-a absolvit. Dânsul a rămas, probabil, convins că a fost la cerere*[71].

În 1935, când am intrat eu, […] *spicherițe erau: Magdalena Crețoiu Popa, Puia Rebreanu Vasilescu, Eliza Porușnic, Nadia Ștefănescu și Aurora Bălăceanu. Fetele anunțau programul, iar „Radiojurnalul" era citit totdeauna de către spicheri; în anul '35 erau Dan Andronescu, Mihai Zirra, Dumitru Psatta, Gheorghe Soare.*

Erau transmise și conferințe ținute la Radio ale unor persoane celebre: profesorul Simion Mehedinți, pe care – eu am făcut Geografia – l-am avut profesor și mi-a făcut o plăcere deosebită când – eram chiar de serviciu – l-am putut conduce la cabină pentru conferință; profesorul Nicolae Iorga, care ținea conferințe săptămânal, vinerea; profesorul [Popovici-]*Bâznoșanu și toate personalitățile culturale ale țării s-au perindat prin fața microfonului.*

Serviciul prezentării programelor avea ca sarcină urmărirea sau executarea programului, conform indicațiilor sau programelor pe care le aveam în față. Era o foaie roz, în care erau diferite rubrici și cu ora fixată, cât trebuiau să țină aceste conferințe sau manifestări muzicale.[72]

71 **Adela Dobrescu**; AIO, C 175, interviu realizat de Silvia Iliescu, 18 nov. 1994.
72 **Alice Perșoiu**; AIO, C 173, interviu realizat de Silvia Iliescu, 10 nov. 1994.

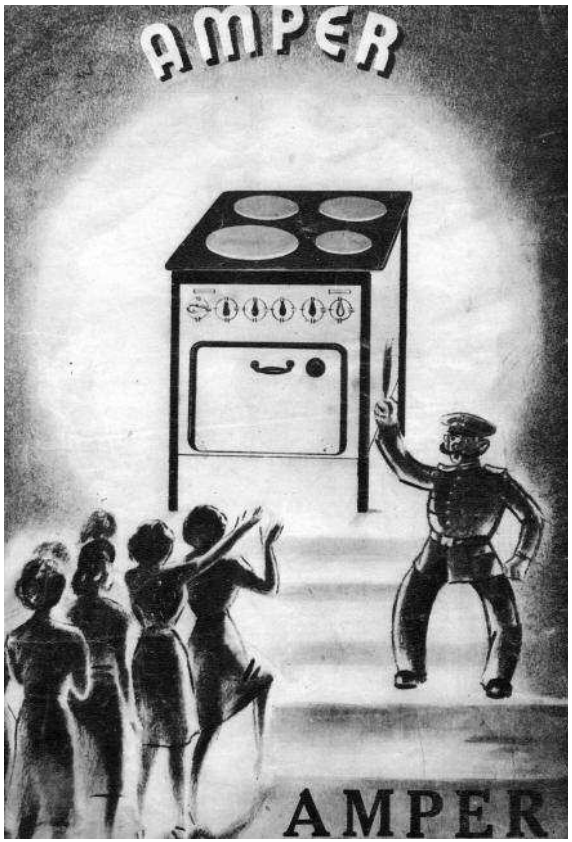
„Transmiterea reclamelor la microfon și în general a emisiunilor care au de scop să facă orice gen de publicitate firmelor industriale a promovat la noi numeroase discuții și proteste. Foarte mulți amatori au fost indignați de faptul că, între o simfonie de Beethoven și o sonată de Bach, sunt nevoiți să audă că «Ady» este regina ciorapilor sau că «Radex» este lama de ras ideală.

Conducerea postului nostru a justificat introducerea în program a reclamelor prin nevoile financiare care nu pot fi împlinite numai cu taxele percepute de la radio- amatori pentru posturile de recepție. Se poate ca reclama să fie uneori plicticoasă. Nemulțumirea celor mai mulți provine însă din faptul că reclama adeseori nu ține seama de unii factori psihologici ai auditorilor și se impune cu o stridență supărătoare."[73]

„Cititorii noștri ni se plâng în ultimul timp de faptul că la radio se difuzează reclame, prea multe reclame. După câte ne amintim, reclamele dispăruseră din programele românești la radio. Era o măsură bună, pentru a cărei aducere la îndeplinire ne-am luptat și noi. După o perioadă de satisfacție pentru auditori, iată că [în 1943] din nou programele de radio sunt împănate de reclame. Reintroducerea reclamelor în program este în dezavantajul abonaților […].

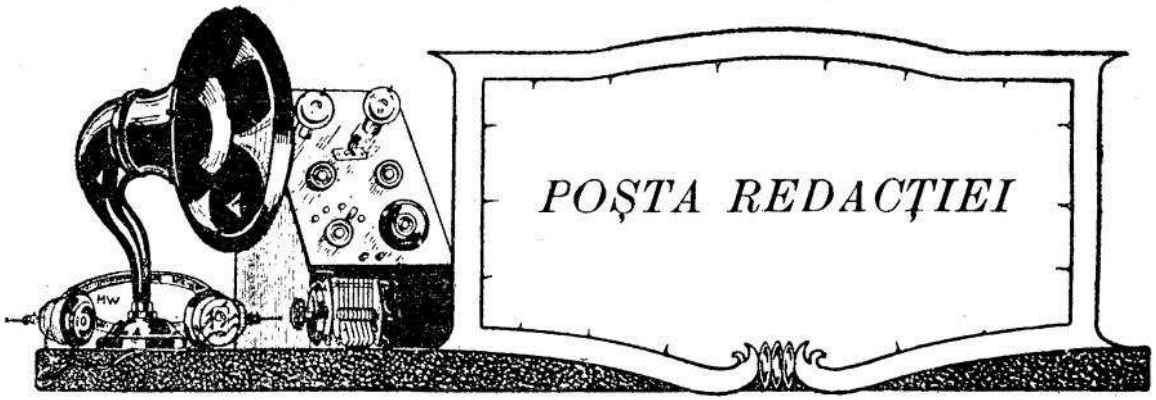
Dacă socotim în medie 30 de minute zilnic timpul destinat reclamelor, vedem că aparatul de recepție al abonatului funcționează lunar 15 ore numai pentru recepționarea reclamelor. Într-un an de zile, asta ar face 180 de ore."[74]

„Am renunțat demult să ascultăm elucubrațiile poștașului. Alături de «Gustați mușatarul Flora!», ne-am obișnuit cu ideea că, o dată pe săptămână, trebuie să existe și sfertul de ceas «Gustați și savurați programul nostru!» al firoscosului poștaș. Programul românesc are destule păcate pentru ca să socotim «Poșta Radio» o pacoste deosebită, capabilă să ne facă mai mult sânge rău decât toate celelalte, mai ales că o simplă învârtire de condensator seacă instantaneu izvorul inepțiilor […].

73 **S.**, *Programe publicitare*, „Radio. Radiofonie", 26 apr. 1936, anul IX, nr. 397, p. 3.

74 **C. Constantinescu-Cedec**, *Cronica radiofonică*, „Radio Universul", 9 ianuarie 1943, anul X, nr. 428, p. 6.

Pe beneficiarul fericirii dintâia și al sfertului de oră consacrat «Poștei Radio» nu-l acuzăm. Îl înțelegem. Atâta poate, atâta dă. Dar conducătorii Societății de Radio nu găsesc ei că este cazul să intervină și să ia de mână pe poștaș și să-l trimită în brațele unor ocupații mai potrivite cu însușirile sale firești? Nu de alta, dar ascultătorul plătește și când și-o pierde răbdarea poate foarte ușor să închidă robinetul contribuțiilor către Societate. Și-atunci adio lefuri «mai mari» ca ale funcționarilor la Banca Națională!"[75]

„Pe când înainte programul radiodifuzat trebuia să fie eminamente educativ și să răspândească cultura printre ascultătorii emisiunilor, acum s-a ajuns la convingerea că numai un program radiofonic distractiv este în stare să intereseze pe auditori. Concesia făcută auditorilor nu a coborât însă nivelul programelor, căci un program ușor și amuzant nu trebuie să fie neapărat inferior din punct de vedere artistic."[76]

„Chestiunea alcătuirii programelor radiofonice constituie o problemă veșnică de actualitate, deopotrivă pentru conducătorii societăților de radiodifuziune și publicul auditor. Directorii de programe de la radio își sparg zilnic capul pentru a inventa emisiuni noi și pentru a găsi tot ceea ce le place auditorilor, iar aceștia se întrec în pretențiunile lor cât mai exagerate… Publicul care trebuie satisfăcut constituie o masă imensă, neomogenă și în adâncul ei absolut necunoscută […].

Pentru foarte mulți auditori radiodifuziunea a devenit un fel de «magazin general», cu un uriaș asortiment de programe radiodifuzate din care clientul își poate alege tot ce-i place."[77]

75 ***, *Poștașul*, „Radio Universul", 21 iun. 1936, anul III, nr. 88, p. 2.

76 ***, *Lupta pentru cucerirea auditorilor*, „Radio. Radiofonie", 15 aug. 1937, anul X, nr. 465, p. 6.

77 ***, *Este radio un „magazin general"?*, „Radio. Radiofonie", 5 sept. 1937, anul X, nr. 468, p. 5.

„A fost examinat programul și s-a văzut că e pur și simplu o umplutură. Lucrurile stau și mai rău: nici această umplutură nu este precisă. Programul se modifică în întregime aproape, în fiecare zi. La redacție ne-au sosit de la reviste din străinătate scrisori în care se cer lămuriri asupra întârzierii programelor și mai ales asupra schimbării lor fără nici o cauză.

Ce putem răspunde? Suntem puși în greaua situație de a inventa neadevăruri numai și numai pentru a acoperi rușinea de la Radio București. Nu putem spune străinilor cât de rău stă radiofonia românească […]. Pentru că am rămas și noi surprinși într-o zi când s-a petrecut următorul fapt: crainica a anunțat că se cântă «Vin, femei, cântec». Hautparleurul[78] însă ne-a adus în urechi prea cunoscuta *Dunăre albastră*. Pentru că nu ne venea să credem, am întrebat la telefon ce se cântă. Ni s-a răspuns din str. G-ral Berthelot: *Dunărea albastră*. «Dar ați anunțat Vin, femei, cântec»! «În ultimul moment s-a modificat programul…»"[79]

„De Paști, Societatea noastră de Radiodifuziune a pregătit auditorilor o mare surpriză: începerea emisiunilor matinale […].

Luni, 13 aprilie [1936], a doua zi de Paști, la ora 7 dimineața Lelița [*Hai Leliță-n deal, la vie*] ne va trezi din somn pentru a ne vesti primul program matinal.

Acesta va începe cu un cântec de dimineață, probabil un cântec românesc, după care va urma «învățătura zilei», adică un cuvânt introductiv și un sfat pentru ziua aceea.

După această introducere frumoasă, vor urma «Știri de presă», comunicându-se pe scurt auditorilor evenimentele petrecute în cursul nopții. Astfel, publicul va avea ocazia să urmărească – poate chiar în pat – tot ce s-a petrecut în lume în timpul nopții.

La 7 și un sfert speakerul va anunța «Ora de gimnastică», marea senzație a emisiunilor matinale.

După gimnastică, auditorii vor asculta un concert matinal de plăci, iar la 7:55 gospodinele noastre pot asculta sfaturile pe care le va da radio.

La sfârșitul emisiunii matinale speakerul ne va mai spune cum va mai fi «timpul probabil» din acea zi.

Pe de altă parte, emisiunile de la prânz vor începe la orele 13, în loc de 12:30 ca până în prezent […].

Vă puteți închipui ce duh nou va pluti deasupra locuințelor noastre și ce atmosferă de febrilă și ritmică mișcare va umple apartamentele noastre, începând de la această oră!"[80]

78 *Haut-parleur*-ul – difuzor, transductor electromecanic care, pornind de la un semnal electric, produce sunete (fr. *haut-parleur*). A fost inventat în 1877 de C.H. Siemens și în prima jumătate de secol a existenței sale semăna cu o uriașă pâlnie.

79 **Constantin Tomescu**, *Critica ascultătorilor*, „Radio Universul", 2-8 febr. 1936, anul III, nr. 68, p. 6

80 *******, *Încep emisiunile matinale*, „Radio. Radiofonie", 5 apr. 1936, anul IX, nr. 394, p. 3.

Înainte de a fi un post de radio cu un program complex, era un post de radio care atrăgea atenția românilor că sunt români și că există o tradiție, o mitologie, era cu cap făcut programul ăsta din primele ore ale dimineții […]*; începea și cu* Tatăl nostru, *și cu* Imnul regal. *O rudă mai îndepărtată a mea care era un boiernaș din Oltenia de câmpie, foarte patriot și foarte împătimit de ideea de țară și de rege – pentru că se confundau în epocă, și după al Doilea Război Mondial, cele două idei, țara și regele –, stând odată la conacul lui în vacanțe scurte, când plecam de la Liceul „Lahovary" și mă invita la el, îl țiu minte în cămașă de noapte cu râuri, dimineața, la 6, în poziție de drepți, în cămașă de noapte, asculta* Imnul regal *pentru că el era monarhist. Sau seara nu se culca până nu asculta* Imnul regal, *tot așa, în cămașă de noapte, desculț și în poziție de drepți!*[81]

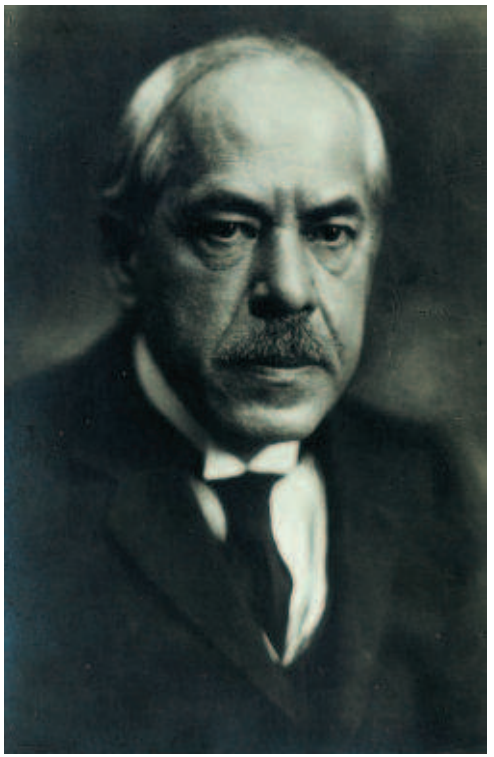
După aceea am avut, iarăși, un mare, mare noroc să fiu de serviciu când a venit să conferențieze marele nostru și internațional psihiatru, neurolog, profesor Marinescu, al cărui nume-l poartă spitalul de astăzi. Acest domn profesor Marinescu era un om de, cred, peste 80 ani. Și venea îmbrăcat cu pantalon reiat, cu o jachetă superbă, neagră, lungă, cum erau jachetele pe vremuri, peste pantalonul reiat, și întotdeauna cu o floare la butonieră. Mergea foarte încet și eu îi ieșeam înainte. […] *„Domnule profesor, bine ați venit !" „Bine v-am găsit, stimată doamnă!", așa vorbea întotdeauna. Și eu îi spun: „Domnule profesor, suntem fericiți că vă auzim și că ați venit la noi, dar am o rugăminte la dumneavoastră." „Spuneți, stimată doamnă!" Spun: „Domnule profesor, după dumneavoastră avem o transmisie de la Biserica Neagră din Brașov. Și v-aș ruga foarte mult ca să scurtați conferința dumneavoastră cu un minut, pentru că în acest minut noi facem legătura cu Brașovul, cu Biserica Neagră." Și el spune: „Stimată doamnă, vasăzică preferați «brașoavele» în locul conferinței mele!" Eu spun: „Domnul profesor, vă rog foarte mult, cum să spuneți acest lucru, dar noi nu putem să facem legătura și nu putem să facem programul fără acest minut." Zice: „Bine, stimată doamnă, iar eu pentru că vă dau un minut, am să vă dau și un laxativ!" Și eu atunci îi spun: „Vai, domnule profesor, sunteți extraordinar de bun, tocmai sufăr de constipație!" Și el se uită la mine, nu zâmbește, și-atuncea-mi spune: „Bine, stimată doamnă, atunci am să vă dau două doze pentru constipație!" Și am spus: „Domnule profesor, sunt fericită pentru că, probabil, sunt singura bolnavă care ascultă sfatul și primește pastilele contra constipației de la marele nostru psihiatru și neurolog, profesor Marinescu!"*[82]

81 **Dinu Săraru**, scriitor, redactor Radio România, 1950-1960; AIO, CD 1926, interviu realizat de Octavian Silivestru, 18 oct. 2012.

82 **Adela Dobrescu**; AIO, C 175, interviu realizat de Silvia Iliescu, 18 nov. 1994.

„S-a stins de curând profesorul Gh. Marinescu[83], un mare om de știință, un mare profesor. Toți aceia care l-au auzit cu ocazia conferințelor rostite la microfon îi mai aud parcă și astăzi vocea domoală și sfătoasă. Vocea prof. Marinescu s-a pierdut însă pentru totdeauna […]. Și totuși această voce ar fi fost atât de ușor de conservat într-o fonotecă națională românească!

Am luat un singur exemplu, deși exemple s-ar putea da la nesfârșit. Pentru cultura țării noastre este indispensabilă o fonotecă în care cercetătorul să găsească tot aspectul sonor al țării. Un început fericit există: este arhiva fonografică realizată de prof. C. Brăiloiu. Ceea ce a făcut d-sa în cadrul restrâns al folclorului muzical trebuie să se facă în mare, în cadru național."[84]

„Printr-un ucaz, emisiunile de după-masă au început deodată la ora 19. Vorbăria inutilă trebuia să dispară definitiv spre a face loc muzicii, în acest extrem de scurt timp în care abonatul mai primea ceva pentru taxele pe care le-a plătit. Trebuia, pentru că în realitate vorbăria s-a întins și mai mult, din ce în ce mai plicticoasă. Cu asemenea vacanțe de la microfon nu e de mirare că prosperă clandestinismul și lipsa de interes pentru radiofonie. Perseverența pe această cale va aduce moartea prin asfixie a radiofoniei românești […].

Haosul nu trebuie să mai dureze. Societatea de Radio care încasează taxe și care este *datoare* să ofere emisiuni bune pentru banii pe care îi încasează, trebuie să se gândească serios că improvizațiile nu mai pot dura. Ce pregătește serios în locul lor?"[85]

„Jongleriile croitoricești ale eroului de snoavă populară care și-a tăiat poalele anteriului ca să-și camufleze coatele, au găsit un echivalent de ultimă oră în activitatea conducătorilor Societății de Radio. Strâmtorați de povara unor investiții istovitoare, îngrijorați de stagnarea încasărilor, departe de a satisface previziunile trandafirii făcute cu câțiva ani în urmă, se dedau bieții oameni unor adevărate acrobații ca să_împace făgăduielile de altădată cu posibilitățile momentului.

Mai demult, înainte de punerea în funcțiune a emițătorului național, ni se făgăduiau multe și copioase bunătăți: emisie toată ziua, program ameliorat, cu tot felul de «Ore» – pentru femei,

83 Medic neurolog, profesor la Facultatea de Medicină din București, fondatorul Școlii Românești de Neurologie, profesorul Gheorghe Marinescu s-a născut la 28 febr. 1863 la București și a încetat din viață la 15 mai 1938.

84 ***, *Cerem o fonotecă națională!*, „Radio Universul", 18 iun. 1938, anul V, nr. 192, p. 3.

85 ***, *Ce se pregătește?*, „Radio Universul", 12 sept. 1936, anul III, nr. 100, p. 3.

copii, școlari, pentru gimnastică etc. Atâta timp însă cât Societatea de Radio, prin vorbitorii săi, a rămas în domeniul făgăduielilor care nu costă nimic, lucrurile au mers pe roate. Ceva mai greu a fost însă când, în fine, a sosit momentul scadenței, când Radio România a început emisiuni regulate.

Oricât s-ar interesa de «ce zice lumea», cum sunt obișnuiți conducătorii Societății de Radio, totuși o ultimă rezervă de pudoare, pentru care îi felicităm, i-a făcut să se străduiască să facă ceva să dea o notă mai nouă programului. Și după o matură chibzuință și o îndelungată consultare a celor 100 de comitete și comisii, au găsit soluția: o oră de gimnastică dimineața, a cărei importanță pentru trecut, prezent și viitor a fost cântată de trubadurii postului pe toate variantele cântecului *Laudă-mă, gură!*

Numai că o oră în plus de emisie reclamă oarecare fonduri și un plus de muncă, și la Societatea de Radio prodigalitatea este admisă numai în materie de lefuri, iar despre o muncă suplimentară… să nu mai vorbim. Impas delicat din care conducătorii Societății de Radio au ieșit de astă-dată pe tăcute, recurgând la o soluție salvatoare: au ciuntit programul de după-masă cu o oră. Astăzi emisia post-mediană începe la 19 în loc de 18 și astfel ora de dimineață încetează să mai fie o povară pentru Societate. Simplu și ingenios.

Tai o oră din programul de după-masă, o pui dimineața și se cheamă că ai «modificat» programul și l-ai «completat», achitând polița făgăduelilor de odinioară. Felicitările se primesc în str. G-ral Berthelot 60 și vor fi date publicității în cadrul celei mai apropiate «Poște Radio».”[86]

„Fiecare post de radioemisiune are un semnal de pauză propriu care servește în primul rând la identificarea sa. Toți radioascultătorii știu că deschiderea fiecărei emisiuni se face cu acest semnal care se mai utilizează și pentru completarea eventualelor goluri din program. La începuturile radiofoniei s-au întrebuințat ca semnal fie bătăile de ceasornic, fie metronomul. La acesta din urmă, numărul de bătăi pe minut varia de la o stație la alta, lucru care îngreuna mult identificarea.

Prin anii 1929-1930, posturile de radioemisiune străine înlocuesc aceste semnale prin fragmente de melodii populare sau cântece naționale.

În anul 1931, inginerul Anton Bielusici realizează în țara noastră primul semnal de pauză, pe principiul heterodinei, având ca melodie un fragment din cântecul popular românesc *Șapte gâște potcovite* […].

86 ***, *Anteriul lui Arvinte*, „Radio Universul”, 16 aug. 1936, anul III, nr. 96, p. 3.

În anul 1933, același inginer pune în lucru un semnal de pauză bazat pe principiul electromagneților. Fiecare notă era dată prin lovirea unei lame cu un ciocănaș; ciocănașele erau acționate de electromagneți care lucrau periodic, prin închiderea contactelor la un tambur prevăzut cu un sistem de came. Melodia utilizată era tot un motiv de cântec popular românesc, *Hai, leliță-n deal, la vie*. Melodiile acestor semnale erau culese de un microfon obișnuit, iar punerea în funcțiune se făcea de către crainic, prin apăsarea unui buton ce punea în acțiune motorașul electric.

În ultimul timp, semnalele de pauză s-au perfecționat și modernizat, făcând și exploatarea ușoară și dând o melodie exactă din punct de vedere muzical.

Cele mai perfecționate modele sunt: 1. prin sistemul limbilor vibratoare; 2. cu celulă fotoelectrică […].

În anul 1936 toate studiourile moderne de radiodifuziune erau echipate cu acest sistem de semnale de pauză. La noi a fost introdus în anul 1935, odată cu inaugurarea postului național Radio România. Semnalele de pauză cu celulă fotoelectrică sunt de dată mai recentă."[87]

> *Primul semnal pe care l-am apucat eu era* Hai leliț̦o-n deal, la vie! *Era construit de inginerul Bielusici după sistemul pianului. Era un sul cu niște dopuri din loc în loc, care, când se învârteau, acționau niște clape care loveau niște strune, aranjate așa încât să iasă melodia asta. Apăsam pe un buton și pornea un mecanism. După aceea, era un magnetofon cu un fir de oțel, pe care era înregistrat semnalul de pauză, și, tot așa, se pornea din cabina operatorului. Apăsa pe buton și intra semnalul de pauză. În afară de asta, am mai înregistrat ca semnal un cântec de privighetoare! A trebuit să mă duc într-o noapte, pe la miezul nopții, în pădurea Băneasa, să instalez un microfon într-un tufiș, și noi, ascunși, fără lumină, am așteptat până când au început să cânte privighetorile. Și am înregistrat foarte bine! Nu era chiar ca semnal de pauză, era utilizat la anumite emisiuni*[88].

„Întrucât s-a observat că actualul semnal de pauză al postului București începe să cam plictisească lumea, provocând tot felul de ironii și spirite la adresa bietei *Lelițe*, Societatea de Radiodifuziune s-a hotărât să introducă în emisiunile ei un nou semnal de pauză. Și pentru ca să se puie oarecum la adăpost față de criticile ulterioare ale auditorilor, a luat decizia ca auditorii

87 Ing. **Aurel Ionescu**, *Semnalul de pauză*, „Radio România", mar. 1941, anul I, nr. 12, p. 5.

88 **Paul Știubei**; AIO, C 145, interviu realizat de Silvia Iliescu, 30 sept. 1994.

Auditorii își pot alege un nou semnal de pauză

Intrucât s'a observat că actualul semnal de pauză al postului Bucureşti începe să cam plictisească lumea, provocând tot felul de ironii şi spirite la adresa bietei „Lelițe", societatea de radiodifuziune s'a hotărât să introducă în emisiunile ei un nou semnal de pauză.

Şi pentruca să se pună oarecum la adăpost, faţă de criticile ulterioare ale auditorilor, a luat decizia ca auditorii să-şi aleagă singuri semnalul de pauză, care le place.

In acest scop, se difuzează zilnic — la emisiunea de seară, cinci modele de pauză. Fiecare model poartă un număr, dela 1 la 5, aşa incât fiecare auditor poate înştiinţa societatea de radiodifuziune — printr'o carte postală — dându-şi votul pentru unul din cele cinci semnale propuse.

Primul semnal de pauză reprezintă începutul din „Deşteaptă-te Române".

Al doilea este începutul unei doine foarte populare.

Semnalul No. 3 este un fragment din

SEMNAL No. 1
Inceputul din „Deşteaptă-te Române"

SEMNAL No. 2. — Inceput de Doină:

SEMNAL No. 3. — Fragment de cântec popular: (Mândruliţo dela munte)

SEMNAL No. 4
Inceputul din „Pe-al nostru steag"

SEMNAL No. 5. — Fragment din drama muzicală: „Constantin Brâncoveanu" de Sabin Drăgoi

cântecul popular „Mândruliţo dela munte".

Semnalul No. 4 reprezintă începutul cântecului patriotic „Pe-al nostru steag", iar cel de-al cincilea semnal ne dă o frază din drama muzicală „Constantin Brâncoveanu", de Sabin Drăgoi.

In genere, toate semnalele propuse ni se par sugestive şi potrivite pentru posturile româneşti. Rămâne la aprecierea auditorilor, să-şi aleagă din cele cinci semnale, pe cel mai potrivit după gustul lor, sau mai exact: după gustul majorităţii.

Una din cele cinci melodii este deosebit de atrăgătoare — după părerea noastră —, dar cum nu dorim să exercităm nici un fel de „ingerinţă electorală", preferăm să respectăm secretul votului nostru lăsând tuturor deplina latitudine a alegerei.

Corespondenţa primită la redacţie, în legătură cu „plebiscitul" de faţă suntem cu plăcere dispuşi, să o predăm societăţii de difuziune.

C. M.

să-și aleagă singuri semnalul de pauză care le place. În acest scop, se difuzează zilnic, la emisiunea de seară, 5 modele de pauză."[89]

„Inginerul Alexandru Lohan a găsit pe biroul său un ordin scurt și categoric: «Comitetul a aprobat Ora dimineții la microfon. Această oră este programată pentru luni, ora 7 dimineața și se va anunța astfel: 1. printr-un fâlfâit de aripi și un cucurigu frumos; 2. bătăile unui ceas; 3. un copil care spune *Tatăl nostru*. Cele trei zile libere până luni dimineața le veți folosi cum veți ști pentru îndeplinirea cât mai reușită a acestei sonorizări […]».

A început omul cu ce era mai ușor: bătăile de ceasornic […]. Abia în a opta ceasornicărie a găsit ce-i trebuia. O pendulă veche cu cuc, dar cu bătăi solemne de catedrală. E pendula pe care o ascultați în fiecare dimineață.

Pentru *Tatăl nostru*, inginerul Lohan a căutat un copil cu vocea caldă, pentru ca ruga către Cel de sus să fie cât mai pură. Inginerul a cerut unei școale primare să-i încredințeze vreo 20 de copii în după-amiaza acelei zile. S-au perindat prin fața microfonului 16 copii, fără ca inginerul să fie mulțumit. La al 17-lea, când, disperat, credea că tot nu dă peste vocea căutată, a sărit fericit: «Bravo, Mircea, asta e vocea potrivită!» Era elevul Stoenescu Mircea pe care de-atunci, în fiecare dimineață, îl auzim tulburător de curat, spunând cucernic *Tatăl nostru*.

89 **C.M.**, *Semnalul de pauză*, „Radiofonia", 10 febr. 1934, anul VII, nr. 282, p. 4.

Rămăsese deci partea cea mai grea: *cocoșul* […]. Doamna Lia Lohan, văzându-și soțul tot frământându-se, avu o idee: «Ce-ar fi să încerci cu cocoșul negustorului de la care târguim, că de-atâtea ori îl aud cântând dimineața… » […] Peste o jumătate de oră mașina Societății de Radio transporta pe Jenică din Calea Victoriei în str. G-ral Berthelot. I s-a amenajat un studio, i s-a pus porumb și apă, iar aparatele de înregistrare, puse la punct, așteptau isprava lui Jenică. Jenică, însă, parcă mai flămând decât oricând, ciugulea boabele de porumb, își potolea setea și… tăcea […]. Când și când, scuturându-și ciocul de apă, Jenică zărea la geamul cabinei tehnice pe inginerul Lohan care, răbdător, aștepta să audă un «cucurigu» frumos pentru a deschide înregistrarea […]. Așa a trecut a doua noapte […].

A doua zi, a început să ceară și părerea altora. Deodată sare dna Sabina Metta: «Am la fermă o mândrie de cocoș, îl cheamă Mitel și de cum îi spui să cânte, îți trage un cucurigu de trezește toate orătăniile […]». O oră mai târziu, Jenică avea în studio ca tovarăș pe Mitel […]. Dar în loc de cântat, cocoșii se băteau cum dădeau cu ochii unul de celălalt și hai!… se încăierau. A trebuit să-i separe. Jenică în Studioul nr. 1, Mitel în Studioul nr. 2 […]. Așa a trecut și ziua. Începea ultima noapte […].

Ora 5 ½… Zorile… Mitel, simțind parcă răsăritul soarelui, începe să se pregătească de cântat. Inginerul Lohan, la rândul lui, parcă îi simte gândul și deodată îi vine o idee: să-i ațâțe pofta de cântat cu placa găinăriei înregistrate la fermă. Zis și făcut… Mitel, auzind sunetul familiar al orătăniilor, își încordează gâtul, își deschide ciocul și dă drumul unui cucurigu prelung care-l trezește și pe Jenică. Acesta, parcă supărat că-i ia altul înainte vestirea dimineții, începe […] câteva cucuriguri de solemnă deșteptare, ca să nu se mai termine timp de 20 de minute… În timpul acesta s-au înregistrat 7 plăci."[90]

„Programul cel nou este un vis al meu închipuit demult, la care am cugetat îndelung. Va fi difuzat întocmai, punct cu punct.

D. ing. Lohan la masa de control a emisiunii

90 **Ion Mincu Lehliu**, *Aventurile „Orei dimineții"*, „Radio Universul", 26 iun. 1943, anul X, nr. 452, p. 4.

Programul muzical, mai întâi retransmisiunile de la Opera Română din Capitală, Cluj; apoi vin emisiunile de operă din studio, opereta […]. Vom inaugura simfonicele publice. Auditorii pot veni să asculte emisiunile în studiourile noastre. Urmează: concertele distractive ale Orchestrei Radio și Orchestrei de Salon Radio; muzica de cameră […]; concertele corale vor fi nenumărate […]; corul «România», muzică poporană. Istoria muzicii va cuprinde muzică universală veche, până la noi, și figuri din trecutul muzical românesc. Concerte mondiale, muzică românească. Jazz-ul Radio pentru dansurile la modă. Transmisiunile de la Biserica Neagră din Brașov și Biserica Evanghelică. O inovație fermecătoare: prezentările muzicale […].

«Universitatea Radio» va îmbrățișa o samă de subiecte mari: literatura de azi, spiritul creștin și național al literaturii române, G. Murnu, Herescu și Popa-Lisseanu vor prezenta *Statul, Platon, Eneida, Coranul, Confesiunile Sfântului Augustin, Divina Commedia*…

Radiojurnalul va fi îmbogățit cu rubrici nenumărate, cu știri din toate domeniile vieții contemporane, cu reportaje și evocări prezente, împletite cu mărturiile trecutului; sport, politice, Curtea, ministerele, școlare, culturale, economice, muncă, lucrări publice, armata, marina, limba, muzee, Fundațiile Regale, străjeria, un spital din București, o vizită în Deltă…

Radio-teatrul are 3 compartimente: recitalurile de poezie pe muzică. Se vor rosti balade populare, cântece de tot soiul […]. Adaptările teatrale vor cuprinde o întreagă gamă a literaturii dramatice universale românești: *Electra, Ifigenia în Aulida* și *…în Taurida*, *Perșii* [precum și] piese originale…

«Ora copiilor» va cuprinde fabule muzicale, dialoguri, piese radiofonice, legende, basme, pilde, minunile firii, reportaje din școli, aeroporturi, mănăstiri.

Teatrul sătesc va fi îmbogățit cu monoloage, dialoguri, *Tândală și Păcală*."[91]

„Luni, 7 noiembrie [1938], radiofonia românească revine la programul de iarnă. Emisiunile de după-amiază încep din nou la ora 18, astfel că în zilele de lucru posturile românești vor emite – totalizând emisiunile de dimineață, prânz și seara – 10 ore și 15 minute.

Emisiunile dintre orele 12-13 și 18-19 sunt concepute ca emisiuni experimentale și de propagandă, menite să câștige noi radiofoniști. Sezonul radiofonic este în plin și negustorii de aparate de radio sufereau de lipsa unor emisiuni românești puternice, în orele când magazinele lor erau mai frecventate.

91 **[Gh. D. Mugur]**, *Noile programe radiofonice. Gh. D. Mugur, conducătorul programelor*, „Radio Adevărul", 24 octombrie 1937, anul X, nr. 475.

Prelungit cu 2 ore, programul emisiunilor are acum un aspect nou. Remarcăm întocmirea «Actualităților» de la ora 19 prin cronici consacrate tuturor ramurilor de activitate. Programul muzical este de asemenea revăzut și amplificat.

Postul experimental de unde scurte funcționează regulat pe 35 m lungime de undă, cu o putință de aproximativ 300 W în antenă. El difuzează programele posturilor Radio-București și Radio-România fără reclame."[92]

„Direcția programelor a reușit să însereze un număr de persoane – de la Societatea de Radiodifuziune și dinafară – cărora li s-a încredințat alcătuirea unor anumite programe. Pe baza sugestiilor primite, acești colaboratori scriu programele și le supun pe urmă unui comitet special care cercetează lucrările primite, discută posibilitățile de difuzare, le modifică și le dă în cele din urmă o formă definitivă […].

În ceea ce privește programul lunii aprilie, s-a introdus un nou gen de cabaret radiofonic care va putea fi ascultat pentru prima dată în seara de 6 aprilie.

O inovație foarte interesantă prezintă și jurnalul pentru străinătate, întrucât s-a introdus – pe lângă emisiunea de franceză și germană – și o emisiune în limba engleză care a fost inaugurată la 1 aprilie. Pentru propaganda românească dincolo de hotare, această emisiune prezintă deosebit interes, oferind auditorilor englezi din țările străine posibilitatea de a afla toate evenimentele zilei petrecute în România."[93]

„O privire asupra programului pascal [din 1941] al posturilor de radio românești este îmbucurătoare, după o epocă în care programul a trecut printr-o eclipsă serioasă și ascultătorii descopereau cu părere de rău un program din ce în ce mai anemiat[94], s-a revenit la principiul sănătos că programul național de radio trebuie să dea ascultătorului un material cât mai bogat cu putință. Programul săptămânii care începe mâine ilustrează acest principiu."[95]

„Radio Moldova are un program din ce în ce mai bogat și regretăm că, din cauza condițiilor atmosferice defavorabile, acest emițător românesc nu se aude destul de bine în partea de sud a țării.

În prima zi de Paști [1942], postul de la Iași dă muzică ușoară, ora veselă susținută de d-nii Miluță Gheorghiu și Constantin Ramadan de la Teatrul Național din capitala Moldovei, muzică de dans și cântece patriotice. În a doua zi, jocuri și cântece din Transnistria, pe discuri, corul bisericii Sf. Spiridon, dirijat de d. Paul Ciocârlan și muzică variată."[96]

92 ***, *Noutăți la București și în străinătate*, „Radio Universul", 5 nov. 1938, anul V, nr. 212, p. 3.

93 ***, *Inovațiuni în programul românesc*, „Radio Adevărul", 3 apr. 1938, anul XI, nr. 498, p. 3.

94 Se face aluzie la programul din vremea „statului național legionar", program desființat la 14 febr. 1941 prin decret regal, după ce Ion Antonescu reprimase rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941.

95 ***, *De Paști la posturile românești*, „Radio Universul", Paști 1941, anul VIII, nr. 18, p. 2.

96 ***, *De Paști, la microfonul românesc*, „Radio Universul", 4 apr. 1942, anul IX, nr. 388, p. 3.

„Trăim vremuri grele. Zvonurile destinului s-au răsturnat împotriva noastră […]. De-a lungul acestor ceasuri de încordare și veghe, în singurătatea îndurerată a căminurilor noastre căptușite cu griji îngrămădite de-a valma și cu ferestre camuflate, un singur prieten nu ne-a părăsit, o singură tovărășie nu ne-a trădat, un singur sprijin sufletesc nu ne-a lipsit: Radio […].

Radio ne-a legănat inima întristată cu bucuriile curate ale muzicei, Radio ne-a spus povești la gura sobei în serile când trebuia să fim acasă înainte de miezul nopții, Radio ne-a gonit gândurile negre cu îndemnuri de bărbăție, Radio ne-a descrețit frunțile cu o replică hazlie, Radio ne-a adus cuvinte de potolitoare încredere, Radio ne-a împărtășit cele mai proaspete vești din cele patru unghiuri ale lumii, în zilele când trenul cu gazetele întârzia să sosească. Radio a fost de toate: distracție, învățătură, muzică, teatru, ultimele știri din țară și străinătate."[97]

„Odată cu instalarea noului consiliu de administrație[98] al Societății Române de Radiodifuziune, s-a constituit comisia de programe, cu însărcinarea de a îmbunătăți și a organiza într-un ansamblu bine închegat emisiunile posturilor noastre naționale […]. D. profesor Ion Petrovici[99] a făcut o expunere lămuritoare a principiilor în temeiul cărora va fi îndrumată pe viitor alcătuirea programelor de Radio. În urma celor discutate, s-a hotărât în privința programului vorbit: sistematizarea conferințelor, prin rânduirea lor în cicluri organice, pe teme variate, de istorie, literatură, filosofie, știință aplicată, amintiri, descrieri de călătorii și altele; conferințele vor fi fixate în zile anumite, pentru ca ascultătorii să fie totdeauna avizați; se va face apel la cei mai reputați vorbitori și la cei mai buni specialiști, mulțumită cărora se va menține nivelul ridicat al tuturor manifestărilor de cultură la microfon. Se va întocmi cu deosebită grijă repertoriul teatrului radiofonic, al operei și al operetei.

Prin mărirea puterii postului pe unde scurte, care va putea fi întrebuințat pentru difuzarea jurnalelor în limbi străine, se va face un loc mai cuprinzător rubricilor artistice și literare. Se va revizui întregul program muzical, tinzându-se spre o repartizare armonioasă a tuturor genurilor, de la cel mai ușor până la cel mai pretențios."[100]

97 *******, *Prietenul nostru radio*, „Radio România", mar. 1941, anul I, nr. 14, p. 3.

98 La 25 ianuarie 1941, se desființase Consiliul de Administrație care condusese SRR în timpul „statului național legionar"; noul Consiliu a luat ființă printr-un decret din 6 mai 1941, cf. E. Denize, *op.cit.*, vol. I, partea a II-a, p. 346.

99 Președintele noului Consiliu de Administrație, care l-a urmat pe Nichifor Crainic.

100 *******, *Programele de radio vor fi reorganizate*, „Radio Universul", 24 mai 1941, anul VIII, nr. 343, p. 5.

Programul muzical

„Joi, 25 mai [1933], Radio București transmite de la Biserica Neagră din Brașov monumentala operă a lui Johann Sebastian Bach, *Pasiunea după Sf. Matei*, executat de corul acestei biserici."[101]

Mi-aduc aminte cu plăcere de transmisiile de oratorii [pe care le făceam] *de la Biserica Neagră din Brașov. Asta mi-a făcut mie o mare plăcere! Erau organizate de Nicolae Rădulescu*[102].
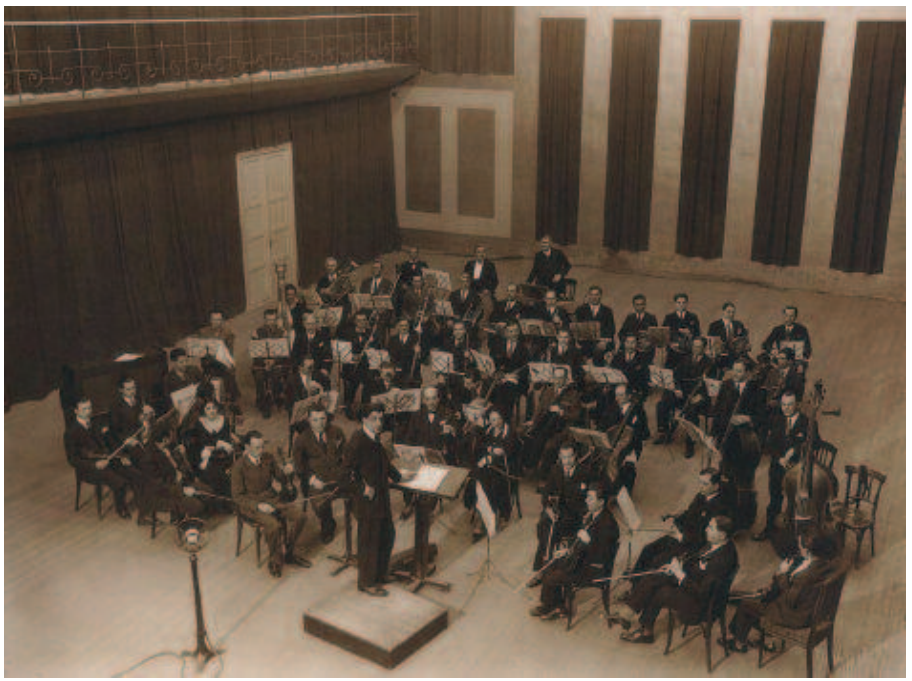
„Concertele simfonice, cele executate de Orchestra Radio din studioul postului, ca și cele transmise[103] de la Ateneul Român sunt primite cu mari simpatii din partea auditorilor […].

Taraful Radio de curând înființat s-a dovedit a fi binevenit, căci oferă publicului prilejul să asculte muzica populară românească sub înfățișarea ei cea mai reprezentativă. Dl. Grigoraș Dinicu este prea-cunoscut […].

101 *******, „Radiofonia", 21 mai 1933, anul VI, nr. 244, anunț pe coperta 1.

102 **Paul Știubei**; AIO, C 145, interviu realizat de Silvia Iliescu, 30 sept. 1994.

103 La 14 apr. 1929, s-a făcut prima transmisie directă de la Opera Română: *Aida*, de G. Verdi. Iar la 28 octombrie 1929, prima transmisie directă de la Ateneul Român. E. Denize, *op.cit.*, p. 312.

D-nii H. MALINEANU și G. FLOREA conducătorii jazz-ului „Metropol" care au cântat Miercuri 26 Aprilie

Auzim în fiecare duminică și celelalte orchestre cu care ne-am obișnuit și care își au fiecare cercul lor de admiratori. Un observator atent ar remarca desigur că repertoriul acestor orchestre a suferit o oarecare modificare, în sensul că se insistă acum mai mult asupra muzicei românești. Amatorii au cerut acest lucru […].

Ca și muzica modernă de dans, cea de jazz poate fi auzită acum [în 1933] regulat la radio. Acest gen este extrem de dificil și necesită orchestre mari, destul de rare la noi fiindcă devin nerentabile pentru localurile publice unde trebuie să cânte regulat."[104]

„Iubitorii de muzică națională susțin că cele două posturi românești de emisiune, fiind posturi naționale, muzica națională trebuie să predomine programul muzical. Tot acești auditori mai susțin că muzica națională a țării nu se poate auzi la nici un alt post din lume decât numai în România, pe când muzica străină se poate găsi oriunde în străinătate […].

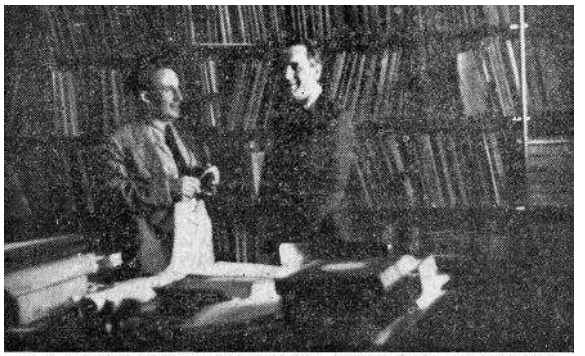
Suntem informați că direcția programe muzicale de la Radio București intenționează să acorde genului național un loc mai important."[105]

„Ne-am propus să vizităm biblioteca și discoteca Societății noastre de Difuziune. Aici tezaurul muzical al postului București este depozitat cu

104 ***, *Programele postului București*, „Radiofonia", 26 nov. 1933, anul VI, nr. 271, p. 5.

105 ***, *Muzica română sau străină? O problemă care așteaptă soluție*, „Radio. Radiofonie", 2 dec. 1934, anul VII, nr. 324, p. 7.

grijă în rafturi lungi și păstrat în dosare voluminoase […]. Biblioteca muzicală de la Radio București conține acum [în 1934] 2175 de bucăți muzicale pentru orchestră […]. Se găsesc note pentru concerte simfonice-oratorii, simfonii, diverse piese simfonice, concerte distractive, de orchestră, de salon, de cameră și note pentru muzică vocală, operă și lieduri."[106]

D. C. Bobescu, cunoscutul dirijor, cer ceta tocmai arhiva discotecii când autorul acestui articol explorà și el tainele acestei secții.

„Programul de radio este o rezultantă a tendințelor contradictorii care nu pot fi conciliate decât printr-o formulă eclectică: «de toate pentru toți». Desigur, programul nostru de radio oferă o evidentă variație în cadrul unei săptămâni[107], întrucât într-o seară se difuzează muzică simfonică, în alta muzică ușoară, odată operetă și altădată operă. Așadar, în cursul celor 7 zile toate genurile de muzică sunt reprezentate la microfon."[108]

Depășiri de program se întâmplau la partea muzicală în timpul concertelor. De exemplu, țin minte că C.C. Nottara, care era unul dintre dirijorii Radio în acea vreme, de obicei încălca programul, adică depășea și aveam totdeauna probleme, ce se poate scoate din următoarele rubrici ca să putem echilibra […].

Cum se selectau discurile muzicale: aveam discoteca unde era șef Nicu Corjescu, un mare muzician, și era secretară la acest serviciu Margot Marinescu, care a fost prima spicheriță a Radiodifuziunii, a fost între primii cinci salariați ai Radiodifuziunii. A mai fost la discotecă și Sanda Rogalski, soția muzicianului. De la programe i se dădea domnului Corjescu schema, ca să știe cât timp avea pentru programul discurilor, și atunci întocmea programul: erau concerte simfonice, erau anumite zile când se dădeau opere și muzică ușoară, muzică românească[109].

D-na Sanda Rogalski, secretara discotecii

106 *******, *Arhiva de note și discuri*, „Radio. Radiofonie", 2 dec. 1934, anul VII, nr. 324, p. 7.

107 Programul se alcătuise potrivit principiilor enunțate în *Regulamentul programului vorbit* aprobat de Comitetul de direcție la 26 apr. 1932. E. Denize, *op.cit.*, p. 313.

108 L.S., *Variația în programe*, „Radio. Radiofonie", 20 ianuarie 1935, anul VIII, nr. 331, p. 3.

109 **Alice Perșoiu**; AIO, C 173, interviu realizat de Silvia Iliescu, 10.11.1994.

Distinsul compozitor, d. MIHAIL JORA, în sarcina căruia cade întocmirea părţii muzicale a emisiunilor bucureştene.

„Cât timp a funcționat postul cel mic[110], nu totdeauna soliștii admiși în fața microfonului au fost la înălțime. Erau chiar seri în care veneau unul după altul, câte trei-patru soliști de calitate inferioară care făceau din programul unei seri ceva imposibil de ascultat.

Nu credem util să acoperim aceste scăderi. Dimpotrivă, analiza lor va duce la găsirea punctelor nevralgice ale organizației noastre radiofonice și spre o firească îndreptare."[111]

„Programele unui post de emisiune se adresează nu numai auditorilor din țară, ci și celor din străinătate […]. Pretutindeni, concertele nocturne – cu caracter pronunțat de propagandă – au devenit uzuale și se bucură de mari simpatii în rândurile auditorilor străini. Societatea noastră de Radiodifiziune a introdus și ea [în 1936] concertele nocturne în programele ei, o dată pe săptămână, de la orele 12-2. Programul acestor concerte a fost alcătuit din bucăți de muzică clasică, executate de orchestra noastră de radio, iar în partea a doua difuzate pe plăci.

În ultimul timp, însă, comitetul de programe a luat hotărârea ca în viitor programele concertelor nocturne românești să fie compuse din muzică românească, din jocurile și cântecele noastre, necunoscute încă suficient în străinătate."[112]

110 Este vorba despre stația de 400 W.
111 **A.B.**, *Ce așteptăm de la postul cel nou*, „Radio. Radiofonie", 12 ian. 1936, anul IX, nr. 382, p. 4.
112 *******, *Muzica românească pentru străinătate*, „Radio. Radiofonie", 22 mar. 1936, anul IX, nr. 392, p. 3.

„Întocmirea programelor muzicale de vară e un chin. Cutare cântăreață sau orchestră lipsește pe timpul lunilor de vară din capitală […], iar cei rămași pe meleagurile Dâmboviței nu corespund înaltelor așteptări. În cazul acesta, ce te faci? Din fericire, colecția bogată de plăci de gramofon îi oferă bietului director muzical un refugiu, îi întinde o mână salvatoare de ajutor."[113]

„Ne vom lua permisiunea să facem câteva considerații asupra programului, așa cum s-a prezentat el săptămâna trecută [de sfârșit de martie 1936].

De la început: enorm de multe plăci. În fiecare zi, 2 sau 3 ore, ascultătorul a trebuit să suporte retransmisiunile de pe discuri, ca și cum Bucureștiul ar fi un oraș fără orchestre, ca și cum restul emisiunii ar fi atât de interesant, încât acest mic păcat ar putea fi trecut cu vederea […].

Eram obișnuiți până acum ca plăcile să fie retransmise așa cum veneau la rând în discotecă sau după capriciul celui care făcea retransmisia. Nu știm datorită căror împrejurări în acest amestec eteroclit de melodii s-a făcut o oarecare regulă. S-au clasat plăcile după anumite considerente, în mai multe categorii, dintre care trei sunt mai des aduse în program: muzică ușoară, muzică românească, muzică variată. Prin penibila lor repetare, ele sunt însă un permanent atentat la constituția nervoasă a ascultătorului […]. Înțelegem, programul trebuie să cuprindă și retransmisiuni de discuri. Dar cu cât mai rar și cu cât mai puține antichități. Amatorii de muzică perimată lipsesc […].

Constatăm cu regret lipsa din program a muzicii pentru săteni – și se dă atât de multă pentru celelalte categorii sociale! – în săptămâna care ne preocupă, în afară de sfertul de oră de la «Ora sătenilor»[114]. Marți la prânz orchestra Luță Loviță a mai furnizat încă un sfert de oră de muzică populară. Numai atât nu e de ajuns."[115]

„Pentru a ajuta opera de cunoaștere reciprocă și de înfrățire universală în slujba cărora este pusă radiofonia, U.I.R.[116] a luat inițiativa unor concerte cu program alcătuit rând pe rând de fiecare țară. Lucrurile se petrec așa: o țară anumită întocmește programul unui concert care este difuzat de toți emițătorii europeni legați telefonic pentru circumstanță cu studioul țării care a alcătuit programul.

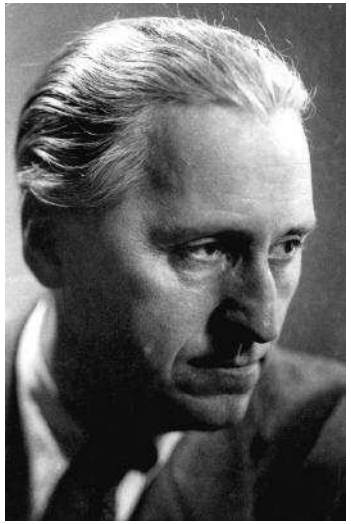
În conformitate cu această fericită înțelegere, a avut loc la 27 mai a.c. [1936] un concert cu program de muzică românească, aleasă cu grijă deosebită. Pentru buna reușită a concertului, am făcut o încercare prealabilă: înainte de 27 mai am experimentat legătura telefonică și de la Budapesta am fost asigurați că lucrurile merg de minune. În același timp însă, Societatea de

113 *******, *Aspecte de sezon*, „Radiofonia", 10 iul. 1932, anul V, nr. 199, p. 6.

114 Apărută în aprilie 1930; „Ora satului" exista deja din iunie 1929, cf. E. Denize, *op.cit.*, p. 312.

115 **Constantin Tomescu**, *O săptămână în revistă*, „Radio Universul", 5-11 apr. 1936, anul III, nr. 77, p. 6.

116 Uniunea Internațională de Radiodifuziune (U.I.R.) – for internațional alcătuit din „reprezentanții autorizați ai societăților din lume care exploatează emisiunile radiofonice". „Radio Universul", 19 iul. 1936, anul III, nr. 92, p. 3.

Radio maghiară a trimis o adresă la Uniunea de Radiodifuziune de la Geneva, anunțând că «transmiterea prin circuite telefonice a concertului românesc nu poate fi garantată calitativ»! Uniunea, la rândul ei, a încunoștințat de acest lucru pe membrii săi și din această cauză Anglia nu a retransmis concertul românesc.

Fapt și mai grav: postul principal de la Budapesta nu a retransmis nici el concertul românesc, pe motiv că «atmosfera a fost încărcată cu electricitate care periclita emițătorul».

O ultimă observație: pentru a verifica calitatea transmisiunii noastre, Societatea Română de Telefoane instalase aparate de control chiar la frontiera româno-maghiară și indicațiile acestora au fost pe deplin satisfăcătoare. Cum însă această calitate a lăsat mult de dorit la toate posturile europene care ne-au transmis concertul, rezultă că denaturarea s-a produs pe teritoriul maghiar, străbătut de cablul telefonic care se derivă către orașele europene unde se află diverșii emițători în Ungaria.

Contra acestui incident ciudat am protestat la Lausanne[117]. Chestiunea este momentan în cercetare și nutrim convingerea că se va găsi soluția care să dea Radiodifuziunii Române deplină satisfacție."[118]

„Orchestra de salon ne-a ocazionat o audiție frumoasă, primăvăratecă, nouă. Repertoriul trăda un gust deosebit pentru muzica aleasă, puțin de tot ușoară, potrivită cu concertele de seară ale acestei formațiuni. Nu ne-a mirat anunțarea numelui d-lui Constantin Bobescu, proaspăt dirijor al Orchestrei Radio. A fost un răspuns la bucuria noastră de a da o altă față și altă măsură manifestărilor Orchestrei de salon Radio."[119]

„Eu am venit aici în 1930. Emisiunea se pregătea în studioul cel mic. Orchestra Radio de atunci: 11 oameni! Instrumentele de suflat lipsind, le făceam la harmonicum[120]. Brunetti era la pian și din când în când mai bătea măsura cu o mână. O poemă, nu alta! Mai apoi s-au angajat noi cântăreți, ceea ce ne-a îngăduit să inaugurăm și concertele simfonice. Până atunci, orchestra noastră ținea loc de tot soiul de orchestre. Simfonicele se prezentau angajând și completări: șomeri muzicanți. Propriu-zis, noi îi completam pe ei! Mai anunțam și simfonicele pentru străinătate!

Apoi am ținut conferințe despre muzica românească și componiștii noștri. Am făcut multe lucruri, la începuturi… În 1933, Orchestra Radio a numărat 30 de oameni. Și de-atunci până acum [în 1937] a ajuns la 65."[121]

117 Reuniunea U.I.R. de la Lausanne, 22 iun.-1 iul. 1936; delegatul României a fost inginerul Emil Geles, directorul telecomunicațiilor (PTT).

118 **[E. Geles]**, Conferința *de la Lausanne. Interview cu d. ing. Geles, delegatul României, directorul Telecomunicațiilor, Comunicat de presă*, „Radio Universul", 19 iul. 1936, anul III, nr. 92, p. 3.

119 **N. Papatanasiu**, *Carnet radiodifuzat*, „Radio Adevărul", 26 sept. 1937, anul X, nr. 471, p. 5.

120 muzicuță (lat.)

121 **[Theodor Rogalski]**; **N. P[apatanasiu]**, interviu cu compozitorul, dirijorul și pianistul Theodor Rogalski, *Din trecutul radiofoniei românești*, „Radio Adevărul", 31 octombrie 1937, anul X, nr. 476, p. 3.

„Cântul poporan caută să se întoarcă de unde a plecat, cucerind văzduhurile cu pilaștrii și sârmăria antenelor de radio. Ar fi un prilej frumos să te afli la țară, să asculți laolaltă cu țăranii propriile lor compoziții muzicale […]. În fața microfonului, cântul popular e limpezit, înveșmântat sărbătorește, însorit ca o lumină nouă care e truda de artist a transcriitorului și armonizatorului anonim."[122]

„Veacul radiofoniei a imprimat artei muzicale, dacă nu un tempo cu totul special, așa cum jazz-ul a creat o muzică de dans și o interpretare anume literaturii muzicale de până acum […], cel puțin un început de literatură muzicală închipuită în marginea înfăptuirilor tehnice de ultimă oră […]. Alături de cinematograf, radiofonia a deschis muzicii nu numai un mijloc de difuzare în marile mase, dar și un pretext pentru compozitori de a găsi noi motive de inspirație, noi ecuații armonice, inedite îmbinări de instrumente, nemaiînchipuite «efecte» muzicale."[123]

„Fiecare război are cântecele lui. Acum 25 de ani nu exista radiofonia ca să popularizeze în câteva zile un cântec de succes. Astăzi [în 1942], de la Marea Nordului și până la Mediterana, toată lumea cântă *Lili Marleen*[124] […]. Poate că nimeni din cei care ascultă *Lili Marleen* nu știe că versurile au fost scrise în celălalt război."[125]

„*Music-hall*-ul radiofonic, atât de apreciat în străinătate, este la noi, de multă vreme, un deziderat. Ascultând posturile de radio occidentale, ba chiar emisiunile turcești, vom fi plăcut surprinși de frumusețea incontestabilă a transmisiunilor rezervate *music-hall*-ului. Artiști de prim ordin, comici de valoare, orchestre renumite, mari cântăreți, toți sunt aduși la microfon pentru asigurarea unor emisiuni ce pot fi socotite direct regaluri radiofonice. La noi toate acestea, după cum spuneam, sunt încă simple nădejdi pentru ascultătorii de radio."[126]

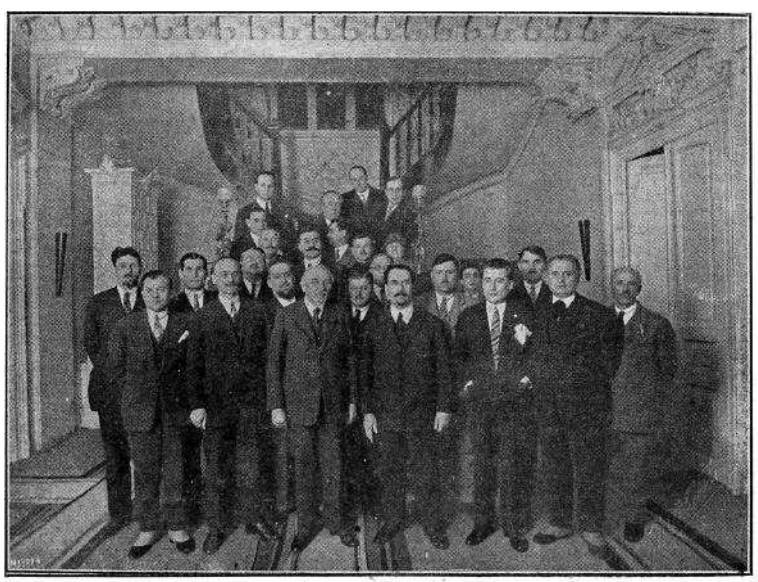
Popularul Traian Naidin, asul muzicuței de gură, între apreciatul duet vocal și chitară-havaiană. Marcu și Robert, care au cântat în ziua de 22 Mai, la microfonul românesc

122 ***, *Cântecul popular la radio*, „Radio Adevărul", 18 sept. 1938, anul XI, nr. 522, p. 3.
123 ***, *Muzica tehnică*, „Radio Adevărul", 30 iul. 1939, anul XII, nr. 567, p. 3.
124 Melodia a fost lansată de Radio Belgrad aflat sub ocupație germană, care a folosit o placă de probă, din 1938, oferită de compozitorul Norbert Schultze, cu cântecul interpretat de Lale Andersen. După câteva săptămâni de la prima difuzare, mii de ascultători cereau redifuzarea lui. Atunci a fost preluat și de radioul românesc. „Radio Universul", 18 apr. 1942, anul IX, nr. 390, p. 4.
125 ***, *Lili Marleen. Povestea unei melodii care a cucerit Europa*, „Radio Universul", 18 apr. 1942, anul IX, nr. 390, p. 4.
126 **C. Constantinescu-Cedec**, *Cronica radiofonică*, „Radio Universul", 9 ian. 1943, anul X, nr. 428, p. 6.

Conferințele

„Slăbiciunea pentru radio sau obișnuința de a asculta vocea sau muzica văzduhului nu este de fapt decât manifestarea unei puteri oculte și fascinante ce se ascunde în fiecare aparat de radio […]. Programul vorbit al postului București seamănă cu un tânăr pom roditor pe care iarna îl credem uscat, dar primăvara a început totuși să înverzească, iar de la un timp încoace este chiar înflorit […]. Partea vorbită a programelor noastre de radio a căpătat viață prin subiectele tot mai interesante ale conferințelor[127] ce se țin în fața microfonului."[128]

„Silită să se adreseze unui public risipit în toate colțurile țării și înzestrat cu cele mai variate mentalități și aptitudini de asimilație intelectuală care variază de la analfabetism până la cultură universitară, această «Universitate Radio»[129] are misiunea ingrată de a instrui fără pedanterie, de a interesa fără a obosi, de a oferi un material didactic sub formă agreabilă […]. «Universitatea Radio» reprezintă prin cursurile ei săptămânale – distribuite în fiecare zi după diferite ramuri de cunoștințe – o enciclopedie vorbită și o tribună liberă […], conferințe limitate la un sfert de oră."[130]

Parlamentarii basarabeni în frunte cu d. ministru Pan. Halippa, vizitând postul Radio-București. Vizitatorii au fost conduși de d-nii profesor dr. Hurmuzescu președintele Soc. de Difuziune și Ing. Cârnu-Munteanu, dir. general.

127 Prima conferință difuzată la radioul românesc a fost *Poezia populară română* a lui Horia Furtună, 1 nov. 1928; prima conferință pentru femei a putut fi ascultată la 8 decembrie 1928. E. Denize, *op.cit.*, p. 312.

128 **C.M.**, *Radio-appeal*, „Radiofonia", 23 iun. 1932, anul V, nr. 197, p. 6.

129 Această serie de conferințe cu o longevitate de peste 70 de ani a fost inaugurată la 3 mar. 1930, la inițiativa președintelui radiodifuziunii, Dimitrie Gusti. „Universitatea Radio" se difuza seara, la orele 19-20, cu teme prestabilite: luni – știință; marți – literatură, limbă, folclor; miercuri – științe sociale și politică externă; joi – muzică, folclor; vineri – filosofie, viață religioasă; sâmbătă – istorie, geografie, turism; duminică – sănătate. E. Denize, *ibid.*

130 ***, *Universitatea Radio*, „Radiofonia", 17 apr. 1932, anul V, nr. 187, p. 12.

„Deodată zbârnâe soneria. Ceasul arată ora 20 și d-na speakeriță anunță din cabină conferința d-lui profesor […]. Acesta se oprește brusc din mersul lui convulsiv și după ce își frecționează încă o dată, repede, obrazul și gâtul, își vâră repede cu o mână cele patru batiste în buzunarul pantalonilor, pe când cu cealaltă mână scoate din buzunarul hainei un teanc de manuscrise și o pereche de ochelari. Ochelarii însă, cu sticlele aburite, alunecă mereu pe panta unsuroasă a nasului; în sfârșit, această dificilă operație se termină cu succes, când d. profesor exclamă pe neașteptate: «Dumnezeule, ce mă fac?!» «Ce s-a întâmplat, domnule profesor?», întreabă îngrijorată speakerița. «Scuzați, doamnă, dar mi-e imposibil să vorbesc azi, răspunde dezolat acesta. Ia priviți manuscrisul!» Prelegerea ilustrului domn profesor fusese scrisă cu creion chimic." [131]

„Postul nostru de emisiune a sărbătorit evenimentul [Unirii Principatelor], organizând la microfon o «săptămână a Unirii»[…].

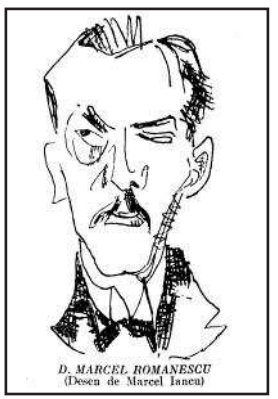
Luni, 22 ianuarie [1934], d. profesor Iorga[132] a inaugurat seria conferințelor [despre Unire], vorbind despre *Istoria unirilor*. Întreg programul artistic din ziua de 24 ianuarie a fost întocmit în vederea comemorării Unirii: imnuri și marșuri patriotice, recitări din poemele eroice și naționale […].

Restul «Săptămânii Unirii» cuprinde în program bărbați de stat ca Iuliu Maniu, C. Xeni, Ion Inculeț, Ion Nistor, dr. [Constantin] Angelescu, prof. Petrovici, adică miniștri sau foști miniștri care au luat o parte mai activă la cea de a doua Unire."[133]

Dr. Const. D. Rădulescu

D. MARCEL ROMANESCU
(Desen de Marcel Ianeu)

D-l Perpessicius

De obicei, programul se executa exact, aveam însă uneori și cazuri când se depășeau orele stabilite și trebuia să căutăm să normalizăm programul, să facem anumite ajustări din numerele care urmau aceluia care depășea programul […]. *Iar dintre conferențiari se mai întâmpla să depășească 1-2 minute profesorul Iorga. Toată lumea care l-a ascultat și s-a înfruptat din știința lui și farmecul de mare povestitor știe că vorbea frumos și*

131 **C.M.**, *Medalioane radiofonice de vară*, „Radiofonia", 24 iul. 1932, anul V, nr. 201, p. 6.

132 Istoricul Nicolae Iorga era o veche cunoștință a microfonului: prima sa conferință fusese auzită la 10 apr. 1929 și se intitulase *Literatura română*, cf. E. Denize, *ibidem*. În 2001, Editura Casa Radio a editat textele conferințelor sale, adăugând edițiilor precedente încă 50 de conferințe neincluse în volume; v. *Sfaturi pe întunerec. Conferințe la Radio 1931-1940*, colecția „Biblioteca Radio" seria „Magister".

133 *******, *Comemorarea Unirii la Radio*, „Radiofonia", 28 ian. 1934, anul VII, nr. 280, p. 2.

cu multe divagații, pentru că avea dorința să ne facă să cunoaștem tot sau cât mai mult posibil, și, de obicei, depășea timpul fixat și atunci căutam să intrăm în normal.

De altfel, la întocmirea programelor, atunci când era conferința profesorului Iorga, se avea grijă să urmeze un program de discuri și atunci, natural, scoteam discurile ca să putem intra la ora exactă, când urma „Radiojurnalul"[134].

Nicolae Iorga, încă din 1929, vorbea la Radio. Vorbea liber. El totdeauna deraia de la text și începea să facă divagații, nu directe, ci așa, cu subînțelesuri. Știu că odată a venit chiar directorul general Sărățeanu, care a zis: „Te rog, lasă-mă pe mine cu mâna aici, la buton!" Stătea cu mâna pe buton, cu frică ca Iorga să nu spună ceva contra nemților, că era epoca când nemții veniseră în țară[135].

„Dintre oamenii mari care au trecut prin fața microfonului, am avut onoarea să anunț pe Louis Barthou, fost ministru de externe al Franței, cu ocazia vizitei sale la București, și de atâtea ori pe neuitatul Nicolae Iorga.

Cabina microfonului păstrează parcă și astăzi ecoul vocii marelui istoric care, fără foi scrise sau măcar notițe (de altfel, profesorul Iorga era singurul căruia i se permitea aceasta), rostea cuvinte când calde, când înflăcărate, cu gesturi largi din mâini."[136]

„Se naște întrebarea: cum trebuie să fie o conferință la radio pentru ca auditorii să o asculte într-adevăr cu plăcere? Răspunsul e simplu: subiectul conferinței trebuie să fie interesant, pe un ton ușor de *causerie*[137], cu exemplificări și comparații. Conferențiarul nu trebuie să vorbească nici prea repede, nici prea încet. Vocea lui trebuie să fie caldă, convingătoare. Conferința de la radio trebuie să se adreseze unui cerc de prieteni, nu unui auditoriu universitar… *Vox populi, vox Dei*[138]

134 **Alice Perșoiu**; AIO, C 173, interviu realizat de Silvia Iliescu, 10 nov. 1994.
135 **Paul Științbei**; AIO, C 145, interviu realizat de Silvia Iliescu, 30 sept. 1994.
136 **Ion Mincu Lehliu**, *De vorbă cu d-na Magda Crețoiu…*, „Radio Universul", 9 iul. 1943, anul X, nr. 454, p. 3.
137 În limba franceză: conversație intimă, taifas, conferință fără pretenții, convorbire; forma românizată *cozerie*.
138 *Vocea poporului este vocea lui Dumnezeu*, dicton în limba latină, atribuit unui istoric și călugăr englez din sec. al XII-lea, William of Malmesbury.

8reprezintă la radio un verdict de juraţi foarte sever, iar cei înjuraţi sunt bieţii conferenţiari cu înalte titluri academice şi cu manuscrise filosofice, mototolite în buzunar. Auditorii sunt ingraţi, foarte ingraţi chiar, dar n-avem ce face, atâta timp cât sunt stăpânii aparatelor lor de recepţie."[139]

„Auditorul de la radio este un om foarte capricios, ţine mult la libertatea lui de acţiune şi nu vrea să fie luat de braţ şi dus cu sila la şcoală, chiar atunci când profesorul se ascunde în interiorul difuzorului. […] De aceea, mai toţi conferenţiarii de la radio au vorbit în vid, căci auditorii s-au obişnuit să închidă aparatele în clipa când un domn profesor sau un alt conferenţiar au început să vorbească despre chestiuni savante…

În consecinţă, numărul conferinţelor a fost redus şi au fost înlocuite cu un program distractiv şi deci plăcut auditorilor. Distracţia aceasta s-a dovedit a fi un rafinat mijloc de a ţintui pe auditor lângă receptor, căci între bucăţile muzicale apărea din când în când un domn sau o duduie care, pe un ton foarte amical şi puţin pretenţios, povesteau despre una şi despre alta, ba cum se cultivă zarzavaturile în seră, cum se fabrică o lampă electrică etc…

Aceste pilule cu conţinut ştiinţific, dar cu gust totuşi foarte plăcut au fost înghiţite pe nesimţite de auditorii radiofoniei, între un vals de J. Strauss şi *Serenada* lui Toselli […].

Doctoria aceasta a devenit tot mai variată: a fost servită de un poet, scriitor sau profesor universitar, altă dată ea avea înfăţişarea unei scenete radiofonice sau a unui interview. Indiferent însă de conţinutul ei, doctoria a fost înghiţită fără nici cea mai mică dificultate de «pacientul» din faţa difuzorului."[140]

D. I. Remer-Anselme

139 ***, *Conferenţiarul de la radio*, „Radio. Radiofonie", 17 febr. 1935, anul VIII, nr. 335, p. 10.

140 ***, *Propaganda prin radio*, „Radio. Radiofonie", 29 aug. 1937, anul X, nr. 467, p. 5.

D-na Dr. Medeea Niculescu

D-na Magdalena I. Gârneţia

D. General M. Ionescu

Distinsa conferenţiară d-na Alice Voinescu

„Radiojurnalul”

„Radiofonia interesează marele public auditor mai cu seamă atunci când ține seamă de actualitate. Prin actualitate înțelegem toate evenimentele importante ale zilei, manifestări de tot felul și în toate domeniile […].

Radiofonia românească nu s-a ocupat și nu se ocupă nici astăzi de politică, în sensul militant al cuvântului. Discursuri politice de partide, polemici politice nu sunt admise la Radio București. Aceasta nu înseamnă că politica privită ca o manifestare importantă a zilei să rămâie în afară de sfera de activitate a postului nostru de emisiune. O criză politică, de pildă, înseamnă un eveniment care intră în preocupările fiecărui cetățean, așa că postul de emisiune e obligat să ție în curent pe auditorii săi […].

Cu drept cuvânt putem susține că «Radio-jurnalul» postului românesc a apărut în ultimele seri în nenumărate «ediții speciale» care au fost foarte mult apreciate de auditorii noștri. Serviciul de presă al Societății noastre de Radiodifuziune a depus o muncă încordată pentru a putea afla imediat cele mai recente și sigure știri. Telefoanele lucrau fără răgaz. Reporterii speciali ai «Radio-jurnalului» se luptau cu ceilalți ziariști pentru a putea descoperi o știre înaintea lor și a [o] comunica pe urmă postului București.”[141]

„Ziua de 9 aprilie [1933], Duminica Floriilor, ne dă prilejul să ascultăm la Radio sărbătorirea unui important eveniment istoric: împlinirea a 15 ani de la unirea Basarabiei cu patria-mamă[142] […]. A devenit pentru noi aproape un obicei ca marile evenimente ale poporului românesc să-și găsească un ecou puternic prin glasul postului nostru de emisiune, radiofonia românească participând la toate serbările neamului nostru […]. Or, actualitatea este menirea ei, imperios cerută de altfel și de vremurile prin care trecem, și de toți auditorii noștri de radio.”[143]

„Călătoria recentă a d-lui N. Titulescu, ministrul nostru de Externe, la Varșovia – Sofia – Ankara – Atena și Belgrad a fost un prilej minunat de a înnoi legăturile noastre de prietenie cu țările de dincolo de Dunăre. Cu această ocaziune, postul de radio București a retransmis de la postul bulgar din Sofia discursurile ținute de d-l președinte al Consiliului Bulgar și d-l ministru Titulescu. Auzind pentru prima oară pe anunțătoarea postului bulgar vorbind în română și imnurile român și bulgar, urmând unul după altul, am simțit o mare bucurie!”[144]

141 **C.M.**, *Desfășurarea ultimelor evenimente politice la microfon*, „Radiofonia”, 19 nov. 1933, anul VI, nr. 270, p. 5.

142 Unirea a fost la 27 mar. 1918, potrivit vechiului calendar, iulian. În 1919, România a adoptat calendarul gregorian, așa încât sărbătorirea unirii a devenit 9 apr.

143 *******, *Actualități radiofonice*, „Radiofonia”, 9 apr. 1933, anul VI, nr. 238, p. 2.

144 Col. **Em. Christodulo**, *Înfrățirea între popoare prin radio*, „Radiofonia”, 12 nov. 1933, anul VI, nr. 269, p. 7.

„În cadrul jurnalului vorbit vom avea în curând prilejul să auzim un gen nou de a actualiza problemele zilei: este vorba de introducerea interview-urilor în fața microfonului, așa numitele «radio-interview-uri»… Idealul ar fi ca acest interview să fie luat spontan, fără nici o prealabilă pregătire."[145]

„Un lucru care a ajuns să ne îngrozească, deși nu are nimic îngrozitor în el, fiind ridicol până la ultima expresie, este «Carnetul nostru». Această rubrică a jurnalului vorbit cuprinde atâtea stupidități, e așa de absurdă, încât, dacă te face uneori să râzi, apoi cel mai adesea te indignează. A face așa cum a făcut redactorul «Carnetului nostru», din bugetul general al statului «pilonul păcii», a spune că el înseamnă «365 de zile însorite, pașnice, lipsite de griji» și alte asemenea enormități, înseamnă a trece cu mult limita bunului-simț… […]

Avem de semnalat și ceva îmbucurător: jurnalul vorbit. Este destul de bine pus la punct în ce privește actualitatea – exceptând «Carnetul nostru» –, așa că nu îndrăznim să vorbim mai mult despre el, de teamă să nu-l deochiem. Lucrurile sunt așa de nestatornice la Radio!"[146]

„Ascultarea știrilor de radio a devenit o strictă necesitate pentru orișicine, «un aliment de primă necesitate» pentru spiritul fiecărui om. Astăzi, când flacăra războiului roșește cerul senin al Spaniei[147] și în Orientul Îndepărtat bubuie tunurile[148] tot mai puternic, cine dintre noi ar mai renunța la ascultarea știrilor pe care undele electromagnetice le răspândesc – fie chiar și uneori în mod tendențios – în toate colțurile lumii?"[149]

„Într-un recent consiliu de miniștri s-a luat hotărârea ca membrii guvernului să vorbească rând pe rând în fața microfonului, la Radio, spre a face cunoscut programul de lucru și realizările fiecărui departament.

Prima expunere în acest sens a făcut-o la posturile noastre de emisiune, sâmbăta trecută, d. Eugen Savu, ministrul Finanțelor […]. Astăzi, cetățeanul nu se mai poate lipsi de acest mijloc de informațiune."[150]

„«Radiojurnalul» constituie pentru vremurile de astăzi cea mai interesantă și ascultată parte din programul radiofonic, fiind și trebuind să fie glasul autorizat al întregii țări.

Se înțelege deci de la sine că Societatea noastră de Radiodifuziune a făcut tot posibilul pentru a îmbunătăți aceste emisiuni și a le pune în serviciul actualității, astfel ca auditorul să

145 *******, *Programele postului București*, „Radiofonia", 26 nov. 1933, anul VI, nr. 271, p. 5.

146 **Constantin Tomescu**, *O săptămână în revistă*, „Radio Universul", 5-11 apr. 1936, anul III, nr. 77, p. 6.

147 Este vorba despre războiul purtat de trupele naționaliste conduse de generalul Francisco Franco contra forțelor republicane (socialiști, comuniști, anarhiști, liberali anti-clericali); a durat din 1936 până în 1939 și s-a soldat cu dizolvarea celei de-a doua republici.

148 La 7 iul. 1937, izbucnise conflictul armat dintre Republica China și Imperiul Japonez; încă din 1931 mai fuseseră lupte între cele două state, dar războiul chino-japonez propriu-zis s-a declanșat în 1937 și s-a încheiat în 1945 cu capitularea Japoniei.

149 *******, *Radio pentru uzul propriu*, „Radio. Radiofonie", 29 aug. 1937, anul X, nr. 467, p. 5.

150 *******, *Radiodifuziunea Română în slujba acțiunii de stat*, „Radio Adevărul", 16 ian. 1938, anul XI, nr. 487, p. 3.

poată asculta într-adevăr totul și cât mai la timp posibil. Jurnalul vorbit al posturilor românești a fost de curând îndrumat pe o cale care poate duce mai repede la realizarea tuturor problemelor în legătură cu acest serviciu.

Deducem aceasta din numirea d. Frasin Munteanu-Râmnic ca șef al Oficiului de redacție al «Radiojurnalului»".[151]

„Se spune că radiojurnalul românesc nu este întovărășit de «decor sonor»[152]. Nu este adevărat! Emisiunile noastre de radiojurnal sunt întovărășite în mod regulat de fâșâitul hârtiei pe care-i scris!"[153]

„Între cabina vorbitorului și birourile «Radiojurnalului» se pornește ștafeta oamenilor de serviciu și a redactorilor pentru a se da ultima formă știrilor cuprinse. După numărul liniilor dactilografiate, se calculează minutele și se indică ritmul vorbirii.

Radiojurnalul este în fiecare zi piatra de încercare a crainicilor radiofonici: aceleași emoții, aceleași spaime și uneori aceleași bâlbâieli ca-n ziua debutului la micro."[154]

„Amintiri am atâtea și atâtea… Sunt unele de o stăruitoare durere, cărora doar dreptatea biruitoare le pune capăt. Prima e amintirea zilei în care am anunțat cedarea Basarabiei[155] și a doua, ceva mai târziu…"[156]

După cedarea Basarabiei, au fost câteva săptămâni când românii din Basarabia care au vrut să se repatrieze au venit în țară. Și, la ora prânzului, în cadrul jurnalului, era o rubrică rezervată refugiaților care căutau să comunice sau să dea vești celor de-acasă prin care-i anunțau că au sosit sau îi îndemnau să vină și ei. Această emisiune a mers continuu două săptămâni cât a fost voie să se repatrieze, adică în ora prânzului, un ceas sau două, nu-mi aduc aminte exact cât a fost. Și erau foarte multe mesaje pe care le dădeau cei refugiați și chiar populația țării care avea rude în Basarabia și voia să ia legătura cu ei. Mesajele astea treceau pe la prezentare și când eram eu de serviciu, citind mesajele acelea care erau înregistrate, noi le mai cenzuram, adică le corectam pentru că – fiind caz de război – multe dintre ele erau mesaje mai dubioase, mai cifrate.

Mi-aduc aminte de unul, când cineva anunța pe cei din Basarabia că a sosit bine, însă „puii s-au stricat" și-atunci, în caz de război, ne-am alertat și natural că am tăiat –

151 *******, *Radiojurnalul românesc*, „Radio Adevărul", 20 mar. 1938, anul XI, nr. 496, p. 5.

152 Aluzie la faptul că la alte posturi de radio din Europa se introdusese sistemul „împănării" știrilor cu mici reportaje și interviuri, așa cum se procedează și astăzi.

153 *******, *Actualități*, „Radio Adevărul", 4 dec. 1938, anul XI, nr. 533, p. 2.

154 *******, *Din viața radiofonică*, „Radio Adevărul", 27 aug. 1939, anul XII, nr. 570, p. 5.

155 La 26 iunie 1940, V. Molotov, Comisarul poporului pentru afaceri externe al URSS, a prezentat ambasadorului României la Moscova, Gh. Davidescu, un ultimatum prin care se cerea României cedarea Basarabiei și nordului Bucovinei, Uniunii Sovietice, până pe 28 iunie. În dimineața de 28 iunie, populația a fost anunțată oficial, printr-un comunicat al Marelui Stat-Major al Armatei Române, despre faptul că Bucureștiul a acceptat ultimatumul și intenționează să evacueze armata și administrația sa din cele două teritorii românești. Până la 2 iulie noua graniță de-a lungul Prutului a fost închisă definitiv.

156 **[Magda Crețoiu]; I.M. Lehliu**, *De vorbă cu d-na Magda Crețoiu…*, „Radio Universul", 9 iul. 1943, anul X, nr. 454, p. 3.

această propoziție mi-o aduc bine aminte. După care n-a durat mult și-am primit un telefon de reproș, reproșându-ni-se de către cei care au dat mesajul, de ce n-am spus exact cum a fost…

Altele au curs normal. De altfel, două săptămâni a fost timpul prea scurt pentru toți cei care ar fi voit să ia legătura cu bieții noștri basarabeni[157].

„Marele Stat-Major al Armatei aduce la cunoștința publicului următoarele: de la 1 februarie 1942 va funcționa «Poșta militară radio», pentru viteji noștri ostași ce luptă contra bolșevismului, la răsărit de Bug. Poșta va funcționa deocamdată numai din țară către front. Transmiterea știrilor se va face zilnic prin posturile Radio România, Radio București și postul de unde scurte, regulat între orele 20 și 20.30.

Persoanele care doresc a transmite știri soților, rudelor sau cunoscuților din unitățile aflate la est de Bug, vor adresa scrisorile lor Serviciului Poștal Militar al Marelui Stat-Major al Armatei. Știrea va trebui să fie scrisă pe o carte poștală deschisă și va fi redactată în felul următor: cine trimite știrea; locuința (comuna sau orașul); pe cine anunță (ofițer, subofițer, gradat, soldat), arătându-se arma din care face parte și oficiul poștal militar unde se găsește; ce anume știre trimite."[158]

„Pentru a face față enormei cantități de știri primite de «Poșta militară radio» pentru transmitere pe front, Marele Stat-Major, de acord cu Societatea de Radiodifuziune, a hotărât să mărească timpul de emisiune pentru «Poșta militară radio», de la 30 minute la 65 minute zilnic. În consecință, emisiunile «Poștei militare radio», începând de la 23 martie 1942, se vor face astfel: zilnic, în afară de duminică, între orele 11.30-12, pe toate posturile de emisiune și 19.15-19.50, numai postul Radio România, lungime de undă 1875 m. Duminica, emisiunile se vor face regulat dimineața între orele 7.30-8 și seara între orele 19.15-19.50, numai pe postul Radio România."[159]

D. Mihai Zirra citește „Radiojurnalul"...

D. Frasin Munteanu-Râmnic

157 **Alice Perșoiu**; AIO, C 173, interviu realizat de Silvia Iliescu, 10 nov. 1994.
158 ***, *Pentru ostașii care luptă la Răsărit*, „Radio Universul", 31 ian. 1942, anul IX, nr. 379.
159 ***, *De la noi și de la alții*, „Radio Universul" 28 mar. 1942, anul IX, nr. 378, p. 3.

TEATRUL RADIOFONIC

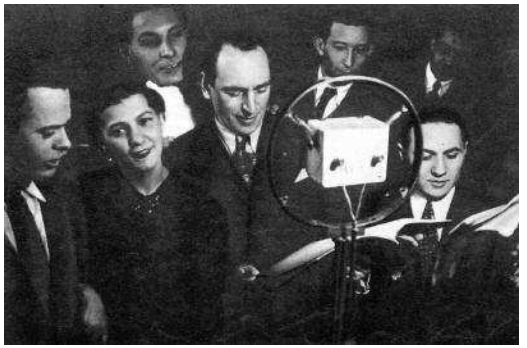
Teatrul

„O serie de piese radiofonice românești, emise cu un deosebit succes de posturile România și București, readuce în actualitate chestiunea teatrului radiofonic[160] […].

Toate piesele radiofonice pe care le-am auzit până acum – și în care era vorba de un dialog ținut în același loc, pe care un speaker sau chiar personagiile ni-l spuneau la începutul piesei – nu prea erau gustate de auditori. Oricât de strălucit ar fi fost dialogul, auditoriul se plictisea repede. Lipsea acelor piese ceva ce d-l Sorbu[161] s-a priceput de minune să ne ofere […]. Domnia sa a înțeles că pentru a capta interesul auditoriului e nevoie de o mare variație și mișcare. Așadar, ca și la filmele sonore, nu trebuie să se uite nici una dintre cele mai mari posibilități ale radiofoniei: aceea de a te plimba dintr-un moment în altul în diferite decoruri, filmul sonor ca și radiofonia suprimă distanțele… Prin *hautparleur*-ul amatorului de radio poate să defileze nevăzută dar perfect evocată strada, itinerariul unui avion, interiorul unei biserici. Și aici stă marea deosebire între teatrul scenic și teatrul radiofonic. Scena nu ne permite aceste deplasări vertiginoase. Un act întreg e fixat între 3 pereți de carton și spectatorul, ca și actorii, nu pot evada din acest decor."[162]

160 Prima transmisie de teatru a fost la 23 ian. 1929, cu poemul liric într-un act *O toamnă* de Alfred Moșoiu. A fost difuzat apoi, la 18 februarie, primul spectacol adevărat de teatru, cu piesa într-un act *Ce știe satul* de V. Al. Jean. În aceeași lună a început seria de cronici teatrale. E. Denize, *op.cit.*, p. 311.

161 Mihail Sorbul este pseudonimul lui Mihail Smolski (1885-1966), romancier și autor dramatic.

162 **A.B.**, *Teatrul radiofonic,* „Radio. Radiofonie", 17 febr. 1935, anul VIII, nr. 335, p. 2.

„În anul 1928, pe timpul când d. Liviu Rebreanu era director general al teatrelor naționale, am fost însărcinat de d-sa să-mi dau concursul unei noi manifestări de artă: teatrul radiofonic. Bineînțeles că primele realizări au fost stângace. Pe vremea aceea se juca piesa așa cum era scrisă pentru teatrul vizual. […]

Alături de mine s-a înscris în pagina de regizor radiofonic și bunul meu prieten Victor Ion Popa[163] cu care alternam regizarea spectacolelor radiofonice. Din anul 1934, însă, când teatrul radiofonic a fost înscris permanent în emisiunile posturilor noastre, s-a dat o amploare deosebită teatrului și o literatură dramatică radiofonică a început să se nască."[164]

„Prin 1929, cam după 2 ani de la începuturile radiofoniei românești, treceam prin fața palatului [din str. Berthelot], pe atunci mult mai mărunt! Aud că mă cheamă cineva. Era d. H. Blazian[165], pe atunci director literar. Mă cunoștea de la Cluj unde jucasem la Teatrul Național. Tot de la fereastra de sus, mă întreabă dacă nu vreau să citesc din Eminescu, în locul unui conferențiar care lipsea. Firește, am primit! Am citit. Pe atunci se vorbea într-o cabină mică, aproape cât o gheretă de votare! Era construită în hall, în colțul prins acum de difuzor. Asudai înăuntru până isprăveai. Singurul studio era cel cu no. 2, din stânga hall-ului.

Acolo am făcut eu întâia oară teatru radiofonic! Vorba vine, teatru radiofonic… Nici sonorizări, nici planuri sonore, nici «culisă» de discuri. Mi-aduc aminte, ne așezam cu Mărculescu la o masă lungă și citeam pur și simplu. Făceam o singură repetiție în foaierul Teatrului Național. Întâia piesă pe care am citit-o la micro[fon] a fost ceva de Camoes, îmi pare. Și până atunci tot așa se făceau emisiunile de radio-teatru […].

Am lucrat [mai târziu] și eu ca regizor. Am încercat inovații de regie cu o piesă care pe atunci a avut mult succes: *Visul lui Fănică Luca,* de C. Colonaș. De ce a avut succes, a întrebat toată lumea. Simplu, era prima piesă scrisă anume pentru microfon! Face s-o rezum: invitat la țară la o nuntă, Fănică Luca, cu un viorist și-un țambalagiu poposește la un han. Hanul e situat lângă un cimitir. Noaptea, Fănică Luca visează că învie

Culisele Radiodifuziunei
D-nii Gh. D. Mugur, Dem. Theodorescu, Al. Hodoș și H. Blazian.

163 Victor Ion Popa (1895-1945) – dramaturg, prozator și regizor, a fost unul dintre primii colaboratori permanenți ai Societății Române de Radiodifuziune.

164 **[Victor Bumbești]; Dinu Moroianu**, *Teatrul radiofonic. De vorbă cu d. Victor Bumbești, regizor artistic al postului național de Radiodifuziune*, „Radio Adevărul", 20 mar. 1938, anul XI, nr. 496, p. 3.

165 Criticul și istoricul de artă Henri Blazian a fost referent literar la SRR între 1930 și 1934. După ce poetul Vasile Voiculescu a preluat această funcție, a devenit referent de presă. Timp de 20 de ani a fost directorul programelor, mai târziu directorul emisiunilor cultural-artistice la SRR.

morții, că vin la han, își istorisesc viața. Se încinge un chef și lăutar e Fănică. În afară de trăsnet (realizat cu o tablă de tinichea) și de tunet (o tobă plus tipsiile de picior), am realizat un *trouvaille*[166] [În lb. fr.: găselniță,] sonor pentru a sugera auditorilor mersul morților care nu erau decât schelete. Am tăiat picioarele de lemn de fag de la vreo 10 scaune proaspăt cumpărate. Fiecare actor «mort» care trecea la microfon scutura în brațe oasele, adică picioarele de scaun. Realizarea era perfectă, dar cu ce preț! Ce mutre pe orchestranții Orchestrei Radio a doua zi când au văzut că scaunele nu se ridicau de-o palmă la pământ! […]

În 1935, a reluat conducerea radio-teatrului d. Victor Ion Popa. Atunci s-au făcut experiențele teatrale, cu sonorizări, cu personagii și glasuri anume potrivite, cu planuri sonore. Se repeta mult și intens. Se plătea pe repetiții, așa că unii actorași din «trupa Radio» realizau adesea 600-800 lei pe lună!"[167]

„Noțiunea de «teatru radiofonic» nu este străină radiofoniștilor români. Deși nu în aceeași măsură ca în microfonul posturilor străine, trebuie să recunoaștem că în studioul românesc s-au reprezentat câteva înscenări dramatice, alcătuite special pentru radio, piese în care dialoguri compuse din replici scurte și sugestive, concentrate între puține personagii, erau ajutate de efectele sonore ale așa-zisei «culise acustice»"[168].

„Ce anume zgomote evocă anume imagini unui orb, le evocă tot atât de clar unui auditor care, bucurându-se de integritatea văzului, asistă la spectacolul radiofonic ca și orbii, exclusiv cu urechea […].

Deocamdată zgomotele evocatoare de situații din studio sunt aceleași cu cele din culise. Fenomenele de meteorologie se imită cu o tinichea, cu un ciur și cu niște boabe de porumb care aruncate cu meșteșug aduc în mijlocul ploii și vijeliei grindina. Circulația e imitată cu o bășică de automobil sau dându-se geamurile de perete ale sălii de studio alipite unei stații de radio. Clopotele au întotdeauna un sens pascal, iar orgile un înțeles liturgic."[169]

166 În lb. fr.: idee originală, găselniță, descoperire.
167 **N. Papatanasiu**, *Teatrul Radiofonic Românesc. De vorbă cu d. Dem Psatta actor, regisor și autor radiofonic*, „Radio Adevărul", 25 sept. 1938, anul XI, nr. 523, p. 7.
168 **I.S.**, *Un radioreportaj medical*, „Radiofonia", 14 ian. 1934, anul VII, nr. 278, p. 3.
169 **Tudor Arghezi**, *Ochii orbului*, „Radiofonia", 13 mar. 1932, anul V, nr. 182, p. 5; articol reprodus integral în volumul Tudor Arghezi, *Radio-Papagal. Publicistică radiofonică 1927-1967*, pp. 231-233 (București, Editura Casa Radio, col. „Biblioteca Radio", 2011).

„Teatrul radiofonic, unde toate efectele sunt concentrate asupra simțului auditiv, face parte incontestabil din programele de elită ale radiofoniei […].«Culisele» au devenit din ce în ce mai variate și excentrice. «Oamenii zgomotelor», oricât de dibaci erau, nu mai puteau ține pasul cu tot ce produce ca zgomot natura.

S-a luat hotărârea decisivă: s-a renunțat la producerea zgomotelor pe cale artificială, introducându-se zgomotele scoase din realitatea directă. Lucrul n-a fost tocmai greu de realizat, dat fiind că sistemul de imprimare a plăcilor permitea cu ușurință să se fixeze toate zgomotele posibile pe discuri."[170]

„Teatrul radiofonic este posibil. Microfonul dă putința transmiterii oricărei emoții […]. Tehnicește se poate emite orice decor muzical. Ceea ce însă e piedică, e lipsa actorilor speciali pentru microfon, lipsa reprezentațiilor îndelungi pentru punerea perfectă la punct și lipsa literaturii înadins scrise, bizuite numai pe sunet. Autorul, actorul, regizorul, trebuie să ajungă a reprezenta tot ce văd prin sunet, iar auditorii trebuie deprinși să transforme sunete în imagini. Unii auditori au din naștere această calitate. Alții și-o pot educa. Sunt însă oameni care nu pot ajunge niciodată acolo […].

Teatrul radiofonic este în epoca încercărilor, cu toate rezultatele strălucite din străinătate, ori cele de la noi. Nu se poate delimita cu precizie un gen pur radiogenic. Dovadă e că francezii înclină spre piesa de conversație, rușii spre piesa muzicală, germanii piesa cu decor sonorizat… Pentru noi programul variat de până acum nu îngăduie o delimitare precisă. Tocmai de aceea mă raliez la părerea d-lui Rebreanu[171] și cred că se impune o cât mai mare variație a genurilor […]. Eu personal nu cred că orgia decorului sonor ajută prea mult emisiunea pieselor. Câteva indicații precise sunt de ajuns."[172]

„Săptămâna aceasta trupa de radio are o premieră excepțională. E vorba de *Automobilul alb*, cea dintâi piesă radiofonică, scrisă de marele autor dramatic Mihail Sorbul care a știut să-și însușească repede și cu preciziune toate cerințele speciale ale microfonului. […]

Decorul sonor e bogat și divers. De la ușorul zgomot al șoselei forfotinde de lume în ceasul înserării, când mașinile duduie, până la huietul muzical și plin al avionului care face loopinguri deasupra aeroportului Băneasa, la muzica tarafului din Otopeni, huruitul acceleratului ori soneria Salvării, vom găsi o sumedenie de înfățișări muzicale bucureștene. Iar alături de ele vor veni altele, obișnuite mai tuturor bucăților noastre de teatru radiofonic, referitoare la viața de casă, ori de local, cum sunt pașii, zgomotul tacâmurilor și glasul ușii…"[173]

170 ***, *O inovație interesantă în teatrul radiofonic*, „Radio. Radiofonie", 15 sept. 1935, anul VIII, nr. 365, p. 5.

171 Scriitorul Liviu Rebreanu era în acea perioadă – din 1933 până în 1936 – în postura de vicepreședinte al Consiliului de Administrație al SRR.

172 **[Victor Ion Popa]**, *interviu*, „Radio. Radiofonie", 20 ian. 1935, anul VIII, nr. 334, p. 9.

173 ***, *O piesă radiodifuzată de d. Mihail Sorbul*, „Radio. Radiofonie", 10 febr. 1935, p. 9.

„Că spectatorul care se află în fața scenei unui teatru are alte exigențe decât auditorul care stă în fața difuzorului, este un lucru evident. Rămâne de găsit care este genul care se acomodează mai bine cu microfonul și poate mulțumi exigențele auditorilor la radio […].

Postul nostru de emisiune care a difuzat în trecut câteva piese de teatru – dintre care unele s-au bucurat de o deosebită favoare a publicului – va relua curând difuzarea regulată a producțiunilor dramatice al căror material se selecționează actualmente în birourile Societății de Radiodifuziune."[174]

„Din luna decembrie [1935] și până în prezent, postul nostru de radio, consecvent prin conducătorii lui unei inițiative lăudabile, aceea de a promova la noi teatrul la microfon, a emis nu mai puțin decât 20 de piese radiofonice, cu grijă și cu înțelegere selecționate, lângă care se adaugă teatrul străjerilor și șezătorile copiilor.

Domnii Liviu Rebreanu, Gh. D. Mugur, Dr. Voiculescu, Horia Furtună etc., n-au precupețit nimic pentru afirmarea noului gen teatral care este o adevărată desfătare sufletească pentru ascultătorii de orice categorie."[175]

„Teatrul radiofonic nu trebuie socotit că trebuie să aibă o stagiune, asemenea teatrelor… Care este impedimentul care a dus la repetarea măsurii de suspendare [a sa] de vara trecută? […]

Teatrul de radio nu necesită repetiții multe și memorarea textului. Piese de teatru sunt destule, credem, în cartoanele consilierului teatral, d. Horia Furtună. Și-apoi, se pot face reluări! Au fost destule piese bune în trecutele stagiuni.

Regia tehnică? Se poate ca în corpul inginerilor să se afle elemente care, sub supravegherea d-lui ing. Lohan, să deprindă bine meșteșugul ton-mixturii pe doză electromagnetică.

Regia de studio? D-l. Mitric poate trece unui actor permanent tainele efectelor sale sonore și conducerea în studio a emisiunii!

Regia artistică? Dacă d. Victor Bumbești, care desigur e dornic de vilegiatură, după o stagiune încărcată (radio-teatru, «Ora copiilor», «Ora străjerilor»), regia artistică poate fi foarte bine și cu aceiași sorți de izbândă înlocuită în regizorii disponibili, în răstimp de una sau trei luni! Ne amintim, de altfel, cu multă dragoste, de înfăptuirile de aleasă artă ale d-lui Haig Acterian[176] care a diriguit câteva emisiuni de radio-teatru […]. Nu trebuie să omitem pe d. Victor Ion Popa,

174 **S. Lucian**, *Teatrul radiofonic*, „Radio. Radiofonie", 5 ian. 1936, anul IX, nr. 381, p. 8.

175 **T.S.**, *Teatrul la microfonul românesc*, „Radio. Radiofonie", 5 iul. 1936, anul IX, nr. 407, p. 5.

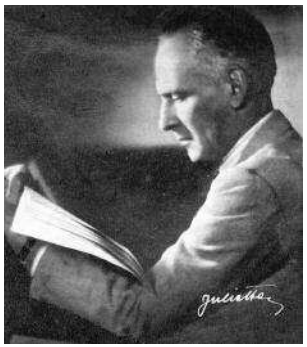
176 Haig Acterian (1904-1943), scriitor, cronicar dramatic și om de teatru român de origine armeană, soțul cunoscutei actrițe Marietta Sadova, a fost primul regizor de film din România. Cariera sa era înclinată la început către actorie: a absolvit cu brio Conservatorul de Artă Dramatică, la clasa Luciei Sturdza-Bulandra, dar apoi a devenit regizor, după ce a urmat un curs de specializare la Roma, la studiourile Cinecittà.

ori pe d. Dem. Psatta, amândoi pricepuți oameni de teatru și încercați, cu succes, la microfonul românesc."[177]

„Montajul e un cuvânt modern ce presupune o închegare de fragmente. În clipa când procedeul s-a folosit într-o lucrare de artă, montajul și-a aflat anume accente și dispoziții semnificative în întocmirea sa organică [...]. În radio-teatru, fie pentru a imprima un ritm mai mult sau mai puțin precipitat, ori pentru a statornici accente semnificative în jocul dramatic al puterilor sufletești înlănțuite de scriitor, fie în reportajele sonore sau în prezentările întreprinse, montajul radiofonic presupune închegarea unui tot de replici și anume detalii sonore. Firește, utilizându-se ca și în arta cinematografică gros-planurile (aci sonore), suprapunerile (aci auditive), muzică, planurile sonore, ritmul succesiunii."[178]

„La microfonul nostru, noul teatru a avut realizări fericite în toate domeniile: drama istorică, tragedia, comedia, farsa, comedia muzicală, basmul dramatizat, teatrul grotesc și piesele patriotice. S-au difuzat capodopere ale teatrului clasic grec, francez, german, spaniol și italian. De asemenea, unele din lucrările de căpetenie ale literaturii dramatice universale moderne au fost adaptate pentru microfon și difuzate cu succes.

Artiștii noștri dramatici au fost ispitiți de noua formulă a teatrului radiofonic și ne-au dat lucrări perfect adaptabile acestui fel inedit de expresie artistică."[179]

177 ***, *Atenție, se suspendă radio-teatrul*, „Radio. Radiofonie", 20 iun. 1937, anul X, nr. 457, p. 3.

178 ***, *Radio-montajul ca procedeu artistic în scrisul la microfon*, „Radio Adevărul", 7 mai 1939, anul XII, nr. 555, p. 6.

179 **Horia Furtună**, *Teatrul radiofonic*, „Radio Adevărul", 5 nov. 1939, anul XII, nr. 581, p. 9.

Rândul de sus, de la stânga la dreapta: *Tante Radio, Cireșica Irimescu Haqué, Gaby Contescu, Rica Ionescu, Costel Irimescu Haqué, Dorel Teodoreanu, Artist Emilian.* Rândul de jos stânga la dreapta: *Andrei Bușilă, Laetitzia Ionescu Matin, Liana Zegheru, Marilena Confort, Margareta Roată. Toți au interpretat piesa „Stancu Vistavoiul", la radio București.*

Intrepreții piesei radiofonice „Coana Vreme și Moș Crăciun prin lume" de d-na Titela col. Haqué.
Dela st. spre dr. sus: *D. Emilian (artist), Cireșica Irimescu Haqué, Margareta Roată, Cezar Teodoru, Tanti, Radio, Lily Iițescu;* jos: *Getta Constantinescu, Liana Zegheru, Gaby Contescu, Marieta Iițescu.*
Piesa s'a jucat la 28 Dec. 1933, în regia domnișoarei Cireșica Irimescu Haqué.

„În ce constă *trouvaille*-ul paletei sonore? Nuanțelor sufletești pe care le întrupează eroii radio-piesei le corespund etichetele obicinuite: amorezul, subreta, soțul încornorat, calamburgiul. Li se pot adăuga încă nenumărate figuri pentru care se vor găsi oricând glasuri noi, pentru a fixa prin vibrații în mințile auditorului o imagine cât de sumară a chipului lor cu a felului lor de a se purta.

Regizorul Haig Acterian, în scurta sa trecere prin culisele radio-teatrului românesc, a putut pune în practică idei care pe atunci păreau revoluționare, în legătură cu potrivirea armonioasă și pitorească a glasurilor de timbre diferite, în distribuția unei piese radiodifuzate."[180]

180 **N. P[apatanasiu]**, *Paleta sonoră a glasurilor*, „Radio Adevărul", 27 octombrie 1940, anul XIII, nr. 632, p. 3.

